

JURIDISK FORENINGSS AARBOG

FOR

VINTEREN 1920—21

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1921

INDHOLD

	Pag.
Generalforsamlingen	5
C. Bærentsen: Forholdet mellem Retten og Parterne efter Retsplejeloven .	7
Hjalmar Helweg: De ufarlige sindssyges retlige Stilling	13
P. Skadhauge: Et Par Spørgsmaal fra Paternitetssagerne	38
Charles V. Nielsen: Lovgivning om Bestikkelse	60
Henry Ussing: Nogle Bemærkninger om Forsikrerens Regreskrav	67

*Moderne refererede af Overretssagfører Ellis Henriques,
Mødet den 25. Oktober dog af Overretssagfører Flemming Allerup.*

FORENINGEN

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING

afholdtes Mandag den 25. Oktober 1920 i Odd Fellow Palæet.

Overretssagfører Wreschner valgtes til Dirigent.

Overretssagfører Ahnfelt-Rønne aflagde Beretning.

Medlemsantallet, der den 1. September 1919 havde udgjort 369, var i Aarets Løb gaaet op, saaledes at det den 1. September 1920 udgjorde 374, hvorhos der siden denne Dag yderligere var indmeldt 8 nye Medlemmer.

Regnskabet, der er gennemgaaet af Foreningens Revisor, Byretsdommer Elhoff og befundet rigtigt, balancerer med Kr. 5.153,73. Aaret begynde med en Kassebeholdning af Kr. 2.182,05 og endte med en Kassebeholdning af Kr. 1.747,38. Nedgangen skyldtes væsentligt den store Stigning i alle Udgifterne. Der gaves Decharge for Regnskabet.

Bestyrelsen genvalgtes i sin Helhed. Revisor genvalgtes.

Overretssagfører Ahnfelt-Rønne forelagde paa Bestyrelsens Vegne et Forslag om Forhøjelse af Aarskontingentet fra 8 Kr. til 10 Kr. og henviste til, at Udgifterne, som allerede nævnt, var gaaet meget stærkt op, og at der aldrig tidligere var sket nogen Kontingentforhøjelse.

Den foreslaaede Kontingentforhøjelse vedtoges eenstemmigt.

FORHOLDET MELLEM RETTEN OG PARTERNE EFTER RETSPLEJELOVEN.

(Foredrag af Landsdommer C. Bærentsen den 25. Oktober 1920).

Foredragsholderen vilde kun fremsætte Sagen, set fra det praktiske Synspunkt, bygget paa Erfaringen fra det Aar, i hvilket Loven har virket. Foredragsholderens Erfaring var ret begrænset, idet han havde virket ved en Afdeling, der kun har borgerlige Sager. Østre Landsret kan i Løbet af et Aar skønnes at have haft et Antal af ca. 3000 Sager, — ca. 500 Sager i hver Afdeling. En Mængde af Sagerne bortfalder, forliges eller hæves. Der gaar Dom i ca. $\frac{2}{3}$ af de civile Sager. Ca. 500 Sager dannede saaledes Grundlaget for Foredragsholderens Erfaringer.

Forholdet mellem Retten og Parterne er det centrale Retsforhold i Processen — det, hvoraf det væsentlige Resultat af Sagerne afhænger. Det er derfor vigtigt, at det i Systemet er godt ordnet.

Under den tidligere Retspleje var Parterne i borgerlige Retssager fuldt selvstændige fra først til sidst under Processen. Retten var adskilt fra Parterne ved et gabende Svælg, og Parterne stod oven i Købet skjult bag deres Sagførere, saa at Retten slet ikke kom i Kontakt med dem. Retten havde kun at paase, at Proceduren ikke utilbørligt forhaledes. Paa Spillet's Indhold og Gang var Retten uden Indflydelse. Retten var afskaaret fra at raade eller spørge Parterne, hvorfor der maatte lægges afgørende Vægt paa andre Bevisregler, bl. a. Vidnebeviset. Det var altsaa fremmede Personer, der stod i Forgrunden. Efter Sagens Optagelse til Dom var det ogsaa umuligt at komme i Kontakt med Parterne, ja selv med deres Repræsentanter. Mangen Dommer var derfor fortvivlet under Voteringen, naar der manglede Oplysning om et eller andet Punkt. Dertil kom de stive Regler for

Bevisbedømmelse m. m. Anderledes i Straffeprocessen. Under Forundersøgelsen var Anklager og Dommer forenet i een Person. Sigtede var det væsentligste Bevismiddel, — han var pligtig at svare og Svar kunde fremtvinges. Partsrettigheder havde han i Virkeligheden ikke.

Der kan dog ogsaa siges noget godt om denne Procesform: den skabte et nært Forhold mellem Dommer og Sigtet, der kom denne tilgode, naar han havde en god Dommer — og dette vilde i den danske Retspleje sige som Regel.

Retsplejeloven har ændret alt dette.

Baade i borgerlige Sager og Straffesager er Parterne nu fuldt selvstændige. Men der er indtraadt en ejendommelig Forskydning i Forholdet, hvilket staar i Forbindelse med den Maade, hvorpaa Partsafhøringen har udviklet sig i Praxis, og med Udviklingen af Bevisumiddelbarheden.

De borgerlige Sagers Behandling efter de nugældende Regler er et glædeligt Emne at tale om. Den afgørende Bestemmelse i Retsplejeloven er den om Partsafhøring i §§ 302—303. I Praxis er det nærmest § 303, der finder Anvendelse, — det er Parten selv, der begærer at blive afhørt. Det har aldrig været nødvendigt formeligt at indkalde en Part. Hvoraf det kommer, er ikke let at sige — maaske skyldes det, at Parterne synes, at det er klogest at komme, — Sagføreren kan jo have Brug for at konferere med sin Part under Proceduren. Der kan komme uventede Ting frem, som Sagføreren ikke kan være forberedt paa. Parterne møder derfor saa at sige altid. Dette er vist en almindelig Erfaring.

Hvad er nu Virkningen af Partsafhøringens Indførelse? Vidnebeviset er traadt tilbage, — ved Bevisbedømmelsen lægges afgørende Vægt paa Partsforklaringerne. Man bør gaa til hurtigst muligt at afhøre Parterne. Sagføreren Referat kan vanskeligt blive objektivt rigtigt, saaledes at de afgørende Nuancer kommer frem.

Det vanskeligste er at afgøre, om Parterne taler Sandhed. De bestræber sig vist som Regel derfor, men der kan være Erindringsforskydning og uvilkaarlig Fordrejelse af Partsforklaringen i egen Favør. I enkelte Tilfælde har man været overbevist om, at Par-

ten ikke talte Sandhed — det er ikke let for en Part at skjule, at han lyver. Man kan ofte se ham gennembelyst: han afslører sin Karakter, naar han staar for Rettens Skranke.

Ikke alle Sagførere forstaar at afhøre paa rette Maade — men Retsplejeloven er elastisk paa dette som paa mange andre Punkter, saaledes at Dommeren kan gribe ind, hvis det synes ham formaalstjenligt.

Et rent teknisk Forhold har vist sig at være af Betydning, nemlig at Sagføreren under Afhøringen flytter op ved Siden af Dommersædet. Det giver Parten et Indtryk af, at alle Juristerne, der deltager i Retshandlingen, staar paa samme Side: paa Sandhedens Side. Og det er vist heldigt, at Parten faar dette Indtryk.

Foredragsholderen advarede mod, at Dommeren griber for tidligt ind, selv om Sagføreren Afhøring foregaar lidt trægt; det kan let føre til, at Dommeren tager for tidligt Standpunkt.

Afhøringen foregaar formløst og tvangløst — nærmest som en Samtale. Ydre Formaninger er der ikke stor Brug for, og Foredragsholderen vilde advare mod at bruge disse i for stor Udstrækning. Man hører af og til, at Sagførerne gør det. Afhøring er en Kunst, — der kan ikke gives ydre Regler for, hvordan man skal gaa frem, men kun for, hvordan man ikke skal gaa frem.

Partsafhøringen er et ganske uundværligt Bevismiddel.

Man hører kun Tilfredshed fra Dommernes Side med Lovens Virkninger paa dette Punkt.

Man kan bedre og hurtigere give Parterne deres Ret; ofte kan egentlig Procedure spares, naar man har hørt Partsforklaringerne.

I Retsplejelovens Regler om Landsretssager finder man et stift, formelt System. Saaledes gaar det imidlertid ikke til i Praxis, men Hjemmelen for denne Afvigelse fra Loven er ikke let at finde. Livet har ganske af sig selv ført Retten ind paa den gældende Praxis. En vis Hjemmet kan man finde i Retsplejelovens § 338, 2. Stk. i Udtrykket »med de fornødne Lempelser«. Man tror, naar man læser denne Sætning, at der kun menes de højs t fornødne Lempelser, men saadan fortolkes den ikke i Praxis. Fremgangsmaaden er følgende: Første Tægtedag fremlægges Stæv-

ning og Svarskrift. Der føres en formløs Forhandling mellem Retten og Parterne, om hvordan de har tænkt sig, at den paagældende Sag skal behandles.

Med Hensyn til selve Domsforhandlingen kan man ikke følge Retsplejelovens Regler. I Praxis er der mundtlig Bevisførelse, saavidt det kan gennemføres. Retten gør, hvad den kan, for at koncentrere Bevisførelsen i Tid og Sted og skabe Bevisumiddelbarhed. Og dette har enorm Værdi, — derved kommer det virkelige Samspil mellem Processens Personer frem.

Koncentrationen er af største Betydning, for at Bestemmelserne i Retsplejelovens §§ 292 og 371, 2. Stk. kan opfyldes efter deres Princip. I Tidsrummet Januar—September 1920 var af 269 Domme de 144 afsagt straks efter Domsforhandlingen.

Dommerne er af den Mening, at det er en Lykke at have oplevet den Forandring, der er sket i Processen. Man føler sig som en Ørkenvandrer, der kommer til en Oase og glæder sig over, at det ikke var en Luftspejling, man saa.

Der var for nogen Tid siden Besøg i Landsretten af et Par norske Dommere, der var meget begejstrede for, hvad de saa. Den ene af dem erklærede, at det havde glædet ham at se, at der ligesom var en helt anden Luft i Retssalene her end i Norge, som om der var fejet en hel Mængde Støv ud!

Foredragsholderen fandt, at Sagførerne gennemgaaende procederede godt, — og dette er af største Betydning for Reformens Gennemførelse.

Men ogsaa Dommerne er gode. Foredragsholderen rettede en Tak til Dr. jur. Ussing og Retspræsident Koch, der havde forberedt Retsplejelovens Principper saa godt og lagt en Grund for det nye under det gamle Regime.

Men — der er endnu Ørkener i det nye System. De Sager, der forberedes ved Underret gaar i det ved Retsplejeloven fastsatte stive System. Der optages en Overflodighed af Beviser, der bliver læst op i Landsretten. Det virker som det gamle System. Der burde forsøges at bøde derpaa, f. Eks. ved rejsende Kommissionsdomstole.

I Straffesagerne var Forholdet mellem Parten og Retten ganske vendt om. Ordningen med Sagerne, der sendtes til Lands-

retten til Procedure og Paadømmelse, er alt andet end god. Systemet er for denne Klasse Sagers Vedkommende forfejlet — derom hersker Enighed, men derimod ikke om, hvordan Fejlen skal afhjælpes.

D i s k u s s i o n.

Højesteretssagfører *C. B. Henriques* takkede for Foredragsholderens simgrende Udtalelser overfor Sagførerne.

Striden i sin Tid om, hvorvidt Partsafhøring burde forsvinde, var ikke uden Betydning. Det har vist sig at være en urigtig Forudsætning, at Sagførerne vilde være bange for at lade deres Parter møde frem.

Sagførerne er ligesaa tilfredse med den nye Ordning, som Dommerne er det.

Taleren var enig med Foredragsholderen i hans Udtalelser om Afhøringsmaaden og den Maade, hvorpaa Landsretssagernes Behandling var udformet i Praxis, men Appellen lider derved, idet Grundlaget, der forelægges Højesteret, bliver for ringe. Man burde egentlig begynde helt forfra i Appellen.

Hvor Forberedelsen foregaar ved Underret, burde Underdommeren tage Standpunkt — erklære til Protokollen, om han finder Vidnerne troværdige o. s. v. Noget lignende kunde man gøre ved Landsretten af Hensyn til Appellen, saaledes at der af Protokollen eller Domspræmisserne fremgik noget om, h v a d der havde paa-virket Dommerne.

Højesteretssagfører, Dr. juris *Cohn* takkede Indlederen for hans interessante Foredrag.

Hvad angik Spørgsmaalet om, hvorvidt Dommerne forud bør være inde i Sagen, vilde Taleren finde det heldigst, at Dommerne — maaske bortset fra Formanden — ikke er for meget inde i Stoffet før Proceduren. Man skæl kunne være vis paa, at Dommen kun bygges paa den mundtlige Forhandling og Indtrykket deraf.

Taleren fandt det uheldigt, at Sagerne procederes i eet Træk — ofte uden at Dommerne gaar ud af Retssalen mellem to Procedurer, thi Dommerne maa da hente Støtte for Hukommelsen i det skriftlige Grundlag. I hvert Fald bør den foreløbige Raadslagning foretages udførligt straks efter Proceduren.

Foredragsholderen: Det Punkt, Højesteretssagfører Henriques berørte, er overmaade vigtigt og saare vanskeligt at afgøre. Foredragsholderen mente, at man kan og bør gennemføre en vis Protokollation, men det bliver et Skønsspørgsmaal i den enkelte Sag, i hvilket Omfang det bør ske. Ikke blot Hensynet til Appellen gør sig gældende, men Vidnet bør ogsaa vide, at det, som det har sagt, er protokolleret.

Foredragsholderen var enig i, at det er af største Vigtighed, at Dommerne raadslaar umiddelbart efter Proceduren; thi det maa fremfor alt ikke finde Sted, at Processkifterne svulmer op og Tyngdepunktet flyttes tilbage fra det mundtlige til det skriftlige Grundlag.

DE UFARLIGE SINDSSYGES RETLIGE STILLING.

(Foredrag af Overlæge Hjalmar Helweg, Oringe, den 29. November 1920.)

Det er i mange Tilfælde nødvendigt af Hensyn til det fælles Bedste at berøve Mennesker, der i ingen Henseende har forset sig, Friheden. Man behøver blot at tænke paa de epidemiske Sygdomme, der skal behandles paa særlige Hospitaler eller Hospitalsafdelinger; i saadanne Tilfælde er dog Foranstaltningens almennyttige Formaal saa indlysende, at man, da det i Reglen drejer sig om Personer med sund Dømmekraft, kun yderst sjældent støder paa Modstand mod Frihedsberøvelsen. Noget anderledes er Forholdet, naar det drejer sig om de saakaldte farlige sindssyge, d. v. s. saadanne, hvis Adfærd truer andres Liv eller Velfærd. I disse Tilfælde vil i Reglen den syge selv, den hvem Friheden berøves, være ude af Stand til at indse Forholdsreglens Berettigelse, og man maa, for at gennemføre den, ofte gribe til Tvangsforanstaltninger, ganske særligt Tvangsindlæggelse paa Sindssygehospital. Uagtet dette Forhold utvivlsomt rummer Spørgsmaal af betydelig juridisk Interesse, vil dog selve Tvangsforanstaltningernes Berettigelse i Reglen være saa umiddelbart indlysende, at de ikke fremtræder som noget for den almindelige Retsbevidsthed krænkende.

Ganske anderledes er Forholdet, naar man vender sig til de sindssyge, der ikke kan betegnes som farlige, og indenfor denne Kategori, der naturligvis omfatter langt den største Part af alle sindssyge overhovedet, særlig fæster Opmærksomheden paa den mindre Gruppe af Individuer, der, uden at være farlige for Om-

givelserne, dog er i saa høj Grad besværlige, at deres Internering og Uskadeliggørelse bliver af betydelig Interesse for Omgivelserne. I de Tilfælde, hvor saadanne sindssyge er saa vidt sindssyge, at de ganske er berøvede Fornuftens Brug og Evnen til at opfatte og dømme om de foreliggende Forhold, vil der endda for den almindelige Retsbevidsthed intet særligt være at indvende mod Tvangsforanstaltninger. Men hvor Sindssygdømmens Karakter eller dens ringe Udviklingsgrad medfører, at Patienten i en vis, ofte ikke ringe Udstrækning har bevaret Evnen til selv at dømme om Situationen, hvor med andre Ord Patienten ikke er berøvet Fornuftens Brug, fremkommer der ikke sjældent Tilfælde, hvor de Tvangsforanstaltninger, som Familie og paarørende finder sig foranledigede til at bringe i Anvendelse, og hvortil de søger og ofte faar Sindssygelægerens Assistance, i højeste Grad maa forekomme Patienten at være Overgreb, ikke sjældent ogsaa maa synes udenforstaaende uberettigede og under alle Omstændigheder ofte er af yderst tvivlsom Lovlighed.

Det er ikke min Hensigt at give en udførlig Fremstilling af denne Sag ud fra juridiske Synspunkter; de herhen hørende Betragtninger er sikkert velkendte for alle de tilstedeværende og en ypperlig, omend kortfattet, Fremstilling af hele Forholdet findes i Bentzons Personret. Hvad jeg kunde ønske at belyse og gennem Meddelelse af nogle Sygejournaluddrag at illustrere, er for det første, hvilken Art sindssyge det er, der kommer ind under Begrebet ufarlige, men generende sindssyge, for det andet, hvorledes paa den ene Side Samfundet er slet beskyttet mod dem, og paa den anden Side deres personlige Rettigheder ikke værnes tilstrækkeligt, og endelig for det tredje, hvorledes Sindssygelægerne, eller rettere Hospitalslægerne, ofte overfor disse sindssyge kommer i en vanskelig og lidet tilfredsstillende Stilling, der ikke harmonerer med deres naturlige Opgave som Læger, og som gør en Lovgivning eller dog en Ændring af Regulativerne paa dette Omraade ønskelig.

Præcist at angive, hvilke Sindssygdomsformer det er, der her bliver Tale om, lader sig ikke gøre af den simple Grund, at der vel næppe gives en eneste Sindssygdomsform, der ikke af og til kan arte sig saaledes, at Patienten, uden at være farlig og paa den

anden Side uden at være berøvet Fornuftens Brug, bliver i høj Grad generende. Det synes dog, som om det navnlig er visse bestemte Arter af Sindssygdом, der giver Anledning til saadanne Tvangsforanstaltninger, om hvis Berettigelse der kan være Tvivl.

For det første er der de maniske Patienter. Den saakaldte manio-depressive Psykose omfatter dels Tilstande, der er karakteriserede ved den psykiske Depression, Tungsindet i alle dets forskellige Afskygninger, dels Tilstande, der viser de modsatte psykiske Træk, Opstemtheden, Livligheden, Tankeflugten, Virksomhedstrangen og Uroen. Det er de saakaldte maniske Tilstande. Hvor denne maniske Tilstand ikke antager de højere Grader, men nærmest viser sig som en vis forøget Livlighed, en Trang til at foretage sig noget og helst mange forskellige Ting paa en uordentlig og vidtstvævende Maade, plejer man at betegne Tilstanden som hypomanisk, og disse hypomaniske Patienter kan ofte være til uendeligt Besvær i deres Hjem, medens de samtidig ingenlunde er berøvede deres Fornufts Brug og ikke godvillig lader sig deres Selvbestemmelsesret berøve. De gør ingen Fortræd paa Liv eller Lemmer, de er ufarlige, men de er i højeste Grad generende.

Dernæst er der visse Forrykthed'sformer. Der findes ikke saa faa forrykte, som kan blive en sand Svøbe for Familien, uden at man i mindste Maade kan tale om Farlighed. Forrykthedens Karakteristikum er Vrangforestillinger af den systematiske methodiske Art, og Sjælelivets øvrige Felter lades ofte relativt uskadte. Patienten kan altsaa ofte paa mange, ja de fleste Omraader, bevare Fornuftens Brug i det mindste i en saadan Grad, at kun en meget nøje Iagttagelse kan paavise Defekten, men ikke desto mindre kan Vrangforestillinger — f. Eks. Jalousiforestillinger — ofte gøre den paagældende uudholdelig i daglig Omgang. Selv om Farlighed er udelukket, kan saadanne Patienters Fjernelse fra Hjemmet komme til at staa som en nødvendig Betingelse for dettes Trivsel og Ro, og da der ikke er Tale om Sygdomserkendelse, bliver denne Fjernelse ofte før eller senere en Tvangsforanstaltning. Anbragt paa Sidssygehospital falder saadanne Patienter ofte tilsyneladende ganske til Ro; i det ydre røber intet deres Sygdom, selv benægter de kategorisk dens Eksistens, og deres Fordring om at komme ud af Hospitalet kan derfor ikke uden videre tilbagevises.

Endvidere er der de degenererede. Disse Individuer er jo i mangen Familie enfants terribles, og mange af dem ender jo med at komme i Konflikt med Straffeloven. Navnlig naar det drejer sig om Børn af bedre Familier, forsøges ofte paa et vist Tidspunkt Indlæggelse paa et Sindssygehospital, men da Tilstanden er en medfødt Defektiltand, ligger det i Sagens Natur, at en Helbredelse i egentlig Forstand ikke kan opnaaes, og der er derfor rigtig Anledning til Meningsforskel mellem Patienten og dennes Familie med Hensyn til det Tidspunkt, da Udskrivelse er ønskelig. De degenereredes Gruppe omslutter til en vis Grad en anden Gruppe Patienter, hvis Ophold paa Sindssygehospital ikke sjældent bliver gennemført eller i hvert Fald forlænget paa Trods af Patientens egne Ønsker, uden at den Nødssituation, som Patientens Farlighed afgiver, foreligger. Det er de kroniske Alkoholister og til Dels ogsaa Morfinisterne. Navnlig Alkoholisterne kan ved deres Færd blive saa besværlige, at deres Fjernelse fra Hjemmet i det mindste for en temmelig lang Tid bliver absolut nødvendig; men som jeg i det følgende skal belyse med Exempler, fremkommer der herved ofte Situationer, hvor Lovligheden af den Pression, der øves paa Patienten, er saa tvivlsom, at i det mindste Lægen ikke kan paatage sig Ansvaret.

Som det allerede af det sagte vil forstaaes, er det ikke Patientens Sindssygdom i og for sig, der giver dem en særlig Retsstilling, men det er Patientens Indlæggelse i Sindssygehospital. Det er de i Hospital indlagtes retslige Stilling, som der er Anledning til at beskæftige sig med. Og naar man taler om disse sindssyges Retsstilling, er det egentlig en Eufemisme, for det, der er Tale om, er i Virkeligheden Retsløshed. Hvordan man end vender og drejer det, er den i Sindssygehospital indlagte retsløse.

Selve Indlæggelsen er i og for sig ikke et Brud paa Personens Ret, naar Talen er om ufarlige sindssyge, idet der i saa Tilfælde ikke kan anvendes Tvang. Ganske vist foregaar Indlæggelsen ofte gennem aabenbart Bedrag, og skønt det er en ubehagelig Sag for Hospitalet, at Patienterne narres ind under falske Foregiver om, hvor dejligt der er derinde, og at det slet ikke er et Sindssygehospital, men en til Hospitalet knyttet Nerveklinik, kommer man vist i Praksis aldrig bort fra disse Bedrag, navnlig ikke saa

længe det at blive indlagt paa Sindssygehospital faktisk er et saa tvivlsomt Gode, som det er i mange Tilfælde, og man derfor ikke kan nægte Berettigelsen af den Skyhed, Folk i Almindelighed føler for disse Institutioner.

Men medens Samfundet og den enkelte Familie saaledes ikke har noget lovligt Middel til at faa fjernet et saadant besværligt Individ, er Forholdet lige omvendt, naar Indlæggelse er sket. I det Øjeblik Indlæggelsen er foretaget, har Patienten ikke mere nogen Ret. Allerede før Indlæggelsen støder man paa den Absurditet, at man her tillands egentlig ikke kan indlægge sig selv paa et Sindssygehospital alene med Assistance af sin Læge. Det gøres, men strider mod Regulativet. Saa besynderligt det lyder, kan jeg ikke gaa op til en Specialist i Sindssygdomme og sige: »Hør, Hr. Doktor, jeg lider af Hallucinationer, og jeg kan ikke sove, og jeg kan ikke holde sammen paa sine Tanker, jeg er bestemt sindssyg; kan jeg ikke komme ind paa et Hospital.« Lægen maa svare: »Jo, det kan De godt, men De maa — foruden de behørig Lægeattester, Kautionsbevis for Betalingen o. s. v. — skaffe et Andragende« fra »rette vedkommende«, som paabudt er i Fællesregulativ for Statens Sindssygehospitalet § 32«. »Vel«, svarer jeg, »men jeg er enlig stillet, har hverken Forældre, Søkende, Kone eller Børn, ingen har nogen Interesse i, hvad jeg foretager mig, jeg er min egen Herre, men jeg er sindssyg og vil gerne behandles.« »Umuligt,« svarer Lægen, »De maa finde en Ven eller Slægting.« Naa, naar det ikke kan være andet, skaffes en Ven til Veje, han underskriver Andragendet, og fra det Øjeblik er han foruden Hospitalets Overlæge den eneste, der har Ret til at fordre mig udskrevet fra Hospitalet. Der er absurd, men det er saadan. I Fællesregulativet § 36 staar der, at det er Overlægen alene, som afgør, naar en Patient er skikkaet til Udskrivning, og i § 37 nævnes 5 Tilfælde, i hvilke Patienten kan udskrives uden at være helbredet, men blandt disse 5 Tilfælde nævnes ikke et Ord om, hvad man skal gøre, hvis Patienten selv ønsker sig udskrevet uden at være helbredet. I hele det besynderlige Dokument, som hedder Fællesregulativet, og som er den eneste Rettesnor, Sindssygelæger har for deres Optræden paa disse Omraader, nævnes overhovedet ikke den Mulighed, at en Patient selv ytrer Ønske om en Udskrivning.

Naar Patienten først er indenfor Hospitalets Mure, har han alt-
 saa intet at skulle have sagt. Heri er i og for sig intet særligt
 bemærkelsesværdigt; paa ethvert Hospital maa der være en vis,
 temmelig streng Disciplin, paa et Sindssygehospital maa den
 endda være lidt strengere end andre Steder; men een Ting kan
 man paa alle andre Hospitaler, — man kan gaa sin Vej, hvis
 Forholdene ikke passer een. Det kan man ikke paa et Sindssyge-
 hospital. Den eneste, der har nogen Ret til at f o r d r e een ud-
 skrevet, er den Ven eller Slægting, der har sat sit Navn paa An-
 dragendet som »rette Vedkommende«, og hvis han nu er uinter-
 esseret eller maaske endogsaa har Interesse i, at Patienten ikke
 kommer ud saa snart, er man overladt til Overlægens Naade og
 Barmhjertighed; thi, som Fællesregulativet siger, »det er Over-
 lægen alene, som afgør, naar en Rekonvalescent er skikket til at
 udskrives«. Ja, Patienten kan endda ikke, naar han vil, komme
 i Forbindelse med den »rette vedkommende«, der kan gennem-
 føre hans Udskrivning imod Overlægens Vilje, da Overlægen kan
 standse Breve, hindre Besøg og i det hele afskære Patienten fra
 Samkvem med Omgivelserne. Overlægen gør naturligvis alt dette
 i Patientens sande Interesse for at hindre ham i at afbryde en
 Kur, der er til Gavn for ham, men det forhindrer ikke, at Pa-
 tienten mod sin Vilje tvinges til at underkaste sig noget, der strider
 mod hans Ønske og Vilje. Hvorpaa Overlægerne egentlig støtter
 deres Ret til at kontrollere Patienternes Korrespondance, aabne
 Breve, kommentere dem, ja tilbageholde dem, har det ikke været
 mig muligt at finde. I Fællesregulativet staar der intet om det.
 Det eneste Sted, jeg har kunnet finde Sagen nævnt, er i nogle
 »Underretninger til dem, der ønsker Patienter optagne paa Sinds-
 sygehospitalerne.« Disse Bestemmelser er vedtagne af Direkto-
 nerne, men hvad der hjemler Direktionerne Ret til at vedtage
 saadanne Bestemmelser, der skulde synes direkte at stride mod
 Straffelovens § 222 og altsaa at kunne medføre Bøder eller simpelt
 Fængsel, er mig ikke klart. En Del, navnlig yngre, Sindssyge-
 læger er da ogsaa begyndt at blive noget mere tilbageholdende
 paa dette Omraade; men saa meget er under alle Omstændigheder
 givet, at selv om Overlægen ikke mener sig berettiget til at til-
 bageholde eller læse en Patients Brev, er der intet, der direkte for-

byder ham ganske at hindre Patienten i at skrive Breve; med andre Ord, Overlægen kan altid, naar han finder det formaals-tjenligt, afskære Patienten fra Sæmkvem med Omverdenen. At Overlægen, saa længe Patienten befinder sig paa Hospitalet, er eneraadende med Hensyn til den Behandling, Patienten skal underkastes, er en Selvfølge. I denne Henseende adskiller Sindssygehospitalet sig ikke fra andre Hospitalet; men paa andre Hospitalet kan Patienten, hvis han finder Behandlingen for ubehagelig, eller han mister Tilliden til den, afbryde den, naar han ønsker det. Hvad der er det ejendommelige i Sindssygelægens Stilling overfor Patienten, er hans næsten ubegrænsede Magt til at afskære Patienten fra Omverdenen og til at bestemme Opholdets Varighed, med andre Ord Tilbageholdelsesretten, en Ret, der kun begrænses af den »rette vedkommendes« Indgriben; og hvor det saa drejer sig om generende og besværlige sindssyge, kan det meget let ske, og sker ofte, at »rette vedkommende« forholder sig endogsaa særdeles passive, ja hvis Hospitalet gør Mine til at ville udskrive Patienten—, yder en haardnakket Modstand og benytter alle Midler for at hindre det for dem saa ubehagelige Skridt.

Man kunde dertil sige, at Overlægen jo til enhver Tid har det i sin Magt at gennemtvinge en Udskrivning, som han finder berettiget. Fællesregulativet siger udtrykkelig (§ 37), at Overlægen kan udskrive en Patient, ogsaa uden at han er helbredet, naar han finder, at det er gavnligt for den syge, at han forlader Hospitalet, og han kan opholde sig udenfor dette uden Fare for andre. Jeg kan heller ikke tænke mig, at nogen Sindssygelæge vilde nægte at udskrive en Patient, der er ufarlig og vedvarende og energisk kræver at komme ud, naar vedkommende ikke er mere sindssyg, end at han nogenlunde har Fornuftens Brug, men den seje, haardakkede Modstand, saadanne Udskrivninger gerne støder paa, bevirker ofte, at de maa opgives, og jeg ser ikke rettere, end at den, der i saadanne Tilfælde paadrager sig Ansaret for Patientens Tilbageholdelse, er Overlægen, Og i hvert Fald vil Overlægen, naar han skal afgøre om de ydre Forhold, som Patienten gaar hjem til, er saadanne, at en Udskrivning er rigtig og forsvarlig, komme til at basere sin Dom ganske og aldeles paa Meddelelser, som han ikke selv kan kontrollere. Overlægen kan

med andre Ord mere eller mindre mod sin gode Vilje komme til at lade sig bruge som Redskab i Families og paarørendes Hænder til at iværksætte en Tvangstilbageholdelse, der maaske er saare bekvem og maaske ogsaa gavnlig for alle Parter, men som bare er stridende mod Patientens Ønske og som aldeles ikke er lovmedholdelig.

Mangeaarig Sædvane og Øvelse i at lempe sig og tale Folk til Rette har gjort, at Sindssygelægerne klarer sig i den daglige Virksomhed med de bestaaende Regler eller rettere sagt med den bestaaende Mangel paa Regler og Lovhjemmel, ja mange af Sindssygelægerne tænker maaske ikke engang mere over, at de befinder sig paa gyngende Grund. Det gaar saa meget desto lettere, som den Slags Patienter, der væsentlig er Tale om, kun sjældent har Lyst og Mod til, og i Reglen vel heller ikke Kendskab nok til, efter Udskrivning at kræve Lægen til Regnskab. Men som den berømte Pontoppidan'ske Sag for en lille Menneskealder siden viser, kan det gaa galt; der skal kun lidt Uforsigtighed, maaske kun lidt Uheld til, saa kan man komme til at forsvare sin Handlemaade udfra juridisk Synspunkt, og saa vil det paa en ubehagelig Maade vise sig, at Loven lader Lægen i Stikken; thi hvad kan det i sidste Instans nytte, at, som Friedenreich siger i sin fortræffelige lille Bog om Tilregneligheden, »den sunde Fornuft og det praktiske Livs Fordringer ser bort fra de juridiske Betæneligheder, saa at endog vor højeste Øvrighed autoriserer Handlinger, der strengt taget maaske er ulovlige«. Bedre var det dog, om vor Lovgivning gav Sindssygelægen Lov til at gøre de Ting, som hele hans Arbejde absolut nødvendiggør, om det ikke skal løbe ud i Sandet.

Som et Exempel paa, hvorledes Sindssygehospitalet søges benyttet til det Formaal at holde et generende og i let Grad sindssygt Individ indespærret, skal jeg anføre en Sygehistorie (Nr. 1).

En 34-aarig ugift Dame fra København henvendte sig til mig for at bede om Raad med Hensyn til sit Helbred. Hun havde i nogen Tid ligget paa en privat Klinik, men havde forladt den, da hun var utilfreds med Lægen og Behandlingen. Efter sit Hjemsted hørte hun til paa St. Hans Hospital, men for dette Hospital nærrede hun en uovervindelig Afsky, saa det under alle

Omstændigheder vilde have været inhumant at tvinge hende derind. Paa den anden Side var det klart, at nogen Behandling og navnlig nogen Afsondring fra Omverdenen trængte hun til, og en Indlæggelse var højst ønskelig. Det var nemlig klart, at hun led af en manio-depressiv Psykose, der hos hende viste sig som en let hypomanisk Tilstand med en udpræget sexuel Opstemthed. Hun var med andre Ord det, man kalder erotoman. At gaa nærmere ind paa de erotiske Forvildelser, hun allerede havde været inde paa, er der ingen Anledning til, men disses Art og hele hendes Væsen gjorde det overmaade sandsynligt, at hun uhjælpelig vilde kompromittere sig selv og sin Familie, hvis hun ikke fik sin Sygdom behandlet. Der var altsaa al mulig Grund til at faa hende indlagt, hvad imidlertid ikke kunde ske mod hendes Ønske. Jeg raadede hende derfor til at lade sig indlægge paa Sindssygehospitalet ved Vordingborg, hvilket hun gik ind paa. Medens hun ventede paa, at der skulde blive Plads paa Hospitalet, indlogerede hun sig paa et Rekreationshjem i Nærheden, hvorfra hun samtidig med Assistance af en praktiserende Læge og sin Moder fik Indlæggelsespapirerne bragt i Orden. Det er værd at lægge Mærke til, at indtil dette Punkt havde jeg ikke haft med andre end hende selv at gøre. Hun kom rejsende paa egen Haand og paa eget Initiativ og konsulerede mig, hun tog selv Beslutningen om at lade sig indlægge og Blanketterne til Indlæggelsen gav jeg til hende selv. Ganske vist fortalte hun mig straks, at hun ikke var økonomisk uafhængig, men hun pointerede stærkt, og hendes selvstændige Optræden bestyrkede fuldt ud denne Paastand, at hendes Afhængighed indskrænkede sig til det i strengeste Forstand økonomiske. Ydermere havde den Kollega, der tidligere havde behandlet hende, i Forvejen skrevet til mig og gjort mig bekendt med hendes Forhold, og hans Brev viste tydeligt, at det drejede sig om et Menneske, der fulgte sine egne Beslutninger og ikke var afhængig af nogen, og hvis økonomiske Resourcer derfor var hendes Læge uvedkommende. Men i det Øjeblik hun skal indlægges, maa altsaa Moderen tilkaldes og optræder derefter som det, der i Fællesregulativet kaldes for »rette vedkommende«. D. v. s., at nu er der kun to, der kan skaffe hende ud af Hospitalet igen: Moderen er den ene, og jeg er den anden.

I de første 3 Maaneder af Opholdet befandt hun sig vel, og hendes Tilstand i den Tid har altsaa kun medicinsk Interesse. Men saa begyndte hun at blive utilfreds med Opholdet, forlangte forskellige Forandringer i Behandlingen, og da hun ikke fik sin Vilje paa disse Punkter, forlangte hun at blive udskrevet. Som man altid vil gøre, forsøgte jeg at tale hende tilrette, men uden Resultat; hun vilde ud og det straks. Nu skal det indrømmes, at denne Beslutning ikke var forstandig, og hendes Planer om, hvad hun vilde gøre, naar hun kom ud, var det til visse heller ikke, men hun fastholdt sin Beslutning meget bestemt, og henviste med fuldstændig logisk rigtig Begrundelse til, at hun var indlagt efter sin frie Vilje, og kunde gaa, naar det passede hende. Der var da ikke andet for mig at gøre end at meddele Moderen, at hun maatte udskrives. Herimod rejste Moderen, bistaaet af sin juridiske Konsulent, en meget bestemt Modstand. Denne var sikkert velbegrundet for saa vidt angik Datterens Levevis ude, idet jeg finder deres Paastand om, at Moderen ikke kunde holde ud at være i København, naar Datteren var paa fri Fod, højst sandsynlig, men med hvilken Ret, Moderen vilde holde Datteren inde-spærret mod dennes Ønske, forstaar jeg ikke. Ikke desto mindre forsøgte Moderen faktisk at bevæge mig til at beholde Datteren paa Hospitalet paa ubestemt Tid og imod hendes Vilje. Da jeg ikke vilde gaa ind herpaa, bad man indstændigt, om jeg ikke vilde beholde Datteren i 8 Dage, indtil et andet passende Opholdssted kunde skaffes. Dette lykkedes det mig at overtale Datteren til, omend med en Del Besvær. Men de 8 Dage gik, og jeg hørte intet fra Moderen, hvorfor jeg atter satte mig i Forbindelse med hende, med det Resultat, at hun — sikkert med den bedste Ret — paaberaabende sig den for hende yderst ubehagelige Situation, der vilde opstaa, hvis Datteren kom hjem, tiltiggede sig yderligere 3—4 Dages Frist. De fire Dage blev imidlertid til otte, og Patienten blev mere og mere utaalmodig. En Dag forlod hun Hospitalet uden Tilladelse, gik ud i Byen og kom i telefonisk Forbindelse med sin Moder, og kun Mangelen paa Penge nødte hende til at vende tilbage til Hospitalet. Jeg satte mig atter i Forbindelse med Moderen og erklærede, at jeg kunde og vilde ikke beholde Datteren længere mod hendes Vilje. Skulde det

gøres, maatte Datteren umyndiggøres, hvad Moderens juridiske Konsulent imidlertid ikke mente kunde lade sig gøre, og hvad jeg heller ikke vilde mene var berettiget. Moderen nægtede imidlertid at udlevere Rejsepenge til Datteren og forbød Hospitalet at staa i Forskud for Rejsepengene, men om 3—4 Dage skulde vi høre fra hende. De 3—4 Dage gik, og efterhaanden var der paa den Maade gaet en Maaned, men vi hørte intet fra Moderen. Patienten erklærede da kategorisk, at nu vilde hun ikke finde sig i det længere, hun vilde ud, om det saa skulde være uden Penge, og hun krævede mig til Regnskab for Tilbageholdelsen. Ikke egentlig skræmmet ved denne Trusel, men i Erkendelsen af, at Patienten havde Ret, udskrev jeg hende da uden yderligere Varsel, og først da Moderen saa, at det var uundgaaeligt, stillede hun Rejsepenge til Disposition. —

Det er klart, at Sindssygehospitalet for Patienter af denne Art virker ganske som en Fælde, forholdsvis let at komme ind i, men umulig at komme ud af. Venner og Slægtninge er mere end villige til at stille sig til Disposition som »rette vedkommende« ved Indlæggelsen, da der uanet aabner sig en Udvej til at blive af med det besværlige og kompromitterende Menneske, alle er parat til at hjælpe og jævne Vejen ind i Sindssygehospitalet; men naar Øjeblikket kommer, da Patienten vil ud igen, er der de utrolige Hindringer; de »rette vedkommende« forlanger, at Patienten skal være »fuldstændig helbredet« og kan Lægerne ikke garantere, at en saadan fuldstændig Helbredelse er til Stede, kan de aldeles ikke indlade sig paa at være behjælpelige med Udskrivelsen. Og naturligvis kan man sige, at Overlægen kan bryde denne Modstand og uden videre udskrive Patienten. Det kan han, men da disse Mennesker, som uden at være helt helbredede, ønsker sig udskrevne, ifølge Sagens Natur trænger til nogen Støtte og Bistand, kan Overlægen ikke, naar han vil undgaa at gøre disse Mennesker Skade, udskrive dem uden i nogen Grad at have sikret sig, hvilken Modtagelse de faar ude. Den her omtalte Patient vilde saaledes, hvis hun var bleven udskrevet uden Penge, aldeles utvivlsomt, ledet af sine erotomane Tilskyndelser, have skaffet sig Penge ved at sælge sig. Man kan altsaa ikke komme udenom, at Overlægen staar i en vanskelig Situation; han har Valget mel-

lem at sende Patienten ud uden nogensomhelst Garanti for, at nogen vil tage sig af hende, eller at paatage sig at holde Patienten tilbage; thi Overlægen kan ikke skyde Skylden paa »rette vedkommende«, da disse uvægerlig igen skyder den over paa Overlægen med det ikke uberettigede Argument, at »Overlægen jo selv siger, at hun ikke er helt rask«, og da der i Fællesregulativets § 37, 2det Stykke, staar, at Overlægen kan udskrive en ikke fuldt helbredet Patient, naar han mener det er gavnlig for vedkommende, men ikke staar, hvad Overlægen skal gore, hvis Patienten vil ud, men Overlægen mener det er gavnligt for ham at blive, bliver det Overlægen, der under alle Omstændigheder baade formelt og reelt kommer til at staa med Ansaret for Tvangstilbageholdelsen. —

Sygehistorie Nr. 2:

Ved min Ankomst til Sindssygehospitalet ved Vordingborg i April 1919 forefandt jeg blandt Patienterne en 39-aarig ugift Dame, som led af psykopathisk Degeneration. En nærmere Beskrivelse af hendes Tilstand skal jeg ikke indlade mig paa, men blot bemærke, at hendes Dømmekraft var uskadet, og der var i det hele taget ikke grovere psykiske Forstyrrelser, ja i en vis Forstand kunde det omdisputeres, om Patienten overhovedet var sindssyg. Blandt forskellige degenerative Træk havde hun imidlertid en Egenskab, der yderligere var fremelsket ved en uheldig Opdragelse, og som havde antaget saadanne Dimensioner, at den for den populære Betragtning i al Fald maatte staa som absolut patologisk, nemlig en overordentlig Vanskelighed. Hun var en Hustyran af reneste Vand, pirrelig og uomgængelig i en Grad, som man heldigvis ikke seer hver Dag. Hun tyranniserede de andre Patienter og sine Sygeplejersker, satte sig udover alle Husordenens Bestemmelser og tiltvang sig Rettigheder paa alle Omraader. Da hendes Adfærd omsider blev saadan, at man maatte befrygte, at hun ganske skulde nedbryde Disciplinen paa Afdelingen, fik hun visse Tilhold, og da hun intet Hensyn tog til dem, blev hun flyttet til en anden Afdeling, hvor Disciplinen var strengere. Herover blev hun overmaade rasende og forlangte at blive udskrevet. Denne Fordring var meget ubehagelig for hendes en-

ligtstillede Moder, da enhver kunde indse, at det vilde være uhyre vanskeligt at faa et saadant Menneske anbragt andetsteds, og omend det kunde omdisputeres, om Sindssygehospitalet var det rette Sted, var det dog ikke let at finde et andet Sted, hvor hendes abnormt udviklede Vanskelighed kunde finde den Forstaaelse og Behandling, som den tiltrængte. Moderen kom derfor ned og bad indstændigt Datteren om at blive; jeg føjede mine Raad til Moderens Bønner, men Datteren blev ved sit, hun vilde ud. Og for at gennemføre dette Ønske paaberaabte hun sig, at Moderen ved Indlæggelsen havde lovet hende, at hun ikke skulde blive længere paa Hospitalet, end hun ønskede. Moderen indrømmede — ærligt — at have afgivet dette Løfte, og Datteren fik derfor sin Vilje og blev udskrevet.

I dette Tilfælde var der ingen Tvivl om, at der paaførtes Familien en svær Prøvelse ved Patientens Udskrivning, men Lovhjemmel til Patientens Indespærring manglede totalt. Moderen gjorde den Modstand, hun kunde, og enhver paa Hospitalet maatte indrømme, at hun med Rette satte sig til Modværge. Uden det bindende Løfte, som Datteren kunde paaberaabe sig og som for et hæderligt Menneske ikke var til at komme udenom, er der derfor al mulig Grund til at tro, at der var bleven lagt et endog meget stærkt Pres paa hende, eller for at sige det rent ud, det er sandsynligt, at hun i det mindste i ret lang Tid var bleven holdt tilbage imod sin Vilje. Thi i saadanne Tilfælde er det for Familien — navnlig i disse boligfattige Tider — let under allehaande Paaskud at føre en vdtstrakt Nølerpolitik. Men det maa dog staa som et ret absurd Forhold, at man, naar man indlægger sig paa et Hospital til Behandling, skal være nødt til at sikre sig Retræten ved højtidelige Løfter for ikke at risikere at blive fanget i Fælden. —

I hvor høj Grad, Hospitalet kan komme til at virke som en Fælde og hvor skrappe Midler, Patienten kan tvinges til at bruge for at slippe ud, fremgaar af følgende Sygehistorie (Nr. 3), der omhandler en Morfinist, der indlagdes til Afvænnning.

Patienten er en 34aarig Lægefrue, der gentagne Gange har været indlagt paa Hospitaler og Klinikker til Afvænnning for Morfinisme. I Foraaret 1919 søgtes hun atter indlagt paa Sindssyge-

hospitalet ved Vordingborg, og som man ofte gør i saadanne Tilfælde, fordrede jeg, inden Indlæggelsen foretoges, en bestemt Udtalelse om, at hun var indforstaaet med, at Opholdet skulde vare et Aar. Denne Udtalelse fik jeg fra hendes Mand og fra en nær Slægtning, der havde haft med Familiens Sager at gøre, og som var en Mand med et meget anset og landskendt Navn, saaledes at man var berettiget til at gaa ud fra, at der virkelig laa en bindende Aftale med Patienten bagved Udtalelsen. Ikke desto mindre forsikrede Patienten, saa snart hun kom ind, og det Spørgsmaal kom paa Bane, at det havde hun aldeles ikke lovet. For at faa hende til at tage afsted havde man tværtimod lovet hende, at hun skulde komme hjem til Jul (d. v. s. efter 8—9 Maaneders Forløb), og dette viste sig ogsaa at være rigtigt. Man var gaaet udenom Sagen og havde afgivet Løftet om Aaret til Hospitalet i Tillid til, at de paa Hospitalet nok senere kunde tale Patienten til Rette. Spørgsmaalet blev imidlertid holdt svævende og Afvænningen gennemførtes. Senere indtraadte forskellige Komplikationer, som kun har medicinsk Interesse, men som medførte, at den aftalte Tid, et Aar, snarere vilde blive for lidt end for meget. Patienten forlangte da efter ca. 8 Maaneders Forløb kategorisk at komme hjem. Hun motiverede det med, at hun dog ikke troede paa varig Virkning af Afvænningskuren, at det var bleven lovet hende, at hun skulde komme hjem til Jul, at hun ikke kunde udholde at være længere hjemmefra o. s. v. Udskrivningen maatte fra et lægevidenskabeligt Synspunkt absolut fraaaes; Patienten indrømmede dette, men forlangte ikke desto mindre at komme hjem. Hendes Mand blev tilkaldt og taget med paa Raad. Da han med Rette frygtede for Konsekvenserne for Hjemmet, hvis hun kom hjem og straks fik Tilbagefald, insisterede han paa, at hun skulde blive. Patienten erklærede da, at hvis hun blev tilbageholdt mod sin Vilje, maatte hun finde sig deri, men i saa Fald nægtede hun nogensinde mere at vende tilbage til sit Hjem. Manden ansaa det vel for usandsynligt, at hun vilde gøre Alvor af Trudslen, men rigtig dristig ved det var han ikke, og han raadete til et Kompromis. Et saadant lykkedes det mig at finde, og det gode Forhold opretholdtes.

Tilfældet indeholder intet mærkværdigt. Den Slags Forhand-

linger hører til Sindssygelægens daglige Beskæftigelse. Men Tilfældet viser, hvor svag Lægens Stilling i Virkeligheden er. Hvor det er givet, at Patienten med en vis medicinsk og almenmenneskelig Begrundelse kan holdes indespærret til sin Dødsdag, kan Lægen og Familien roligt stikke Hovederne sammen og blive enige om, at alle Parter er bedst tjent med en Tvangstilbageholdelse. Men hvor det staar fast, at Patienten dog før eller senere maa udskrives og tilmed har saa meget Ben i Næsen, at Modforholdsregler kan befrygtes, der viser det sig, at Lægen maa vige tilbage for at paatage sig et Ansvar, som han savner alle Forudsætninger for at kunne tage. Han kan give Raad med Hensyn til Sagens medicinske Side, men han savner ganske Mulighed for at kunne sætte sig ind i de forskellige private Forhold, der kan eller ikke kan motivere en Tvangstilbageholdelse. I dette Tilfælde var den mulige Tvangstilbageholdelse dog i det væsentlige motiveret af Hensynet til Patientens eget Helbred, og Lægen havde altsaa som den paa dette Omraade eneste Sagkyndige en vis Ret og Pligt til at paatage sig Afgørelsen, men i de følgende to Tilfælde (Nr. 4 og 5) er det udelukkende de ydre Forhold, der motiverer en Tvangstilbageholdelse, og Lægens Forudsætninger for at kunne paatage sig Ansvaret er altsaa lig 0.

En 39-aarig gift Købmand indlagdes i Juli 1919 paa Sindsygehospitalet ved Vordingborg til Afvænnning for Alkoholisme. Han indlagdes paa eget Initiativ med formel Assistance af sin Hustru og Huslæge. Han kom rejsende alene uden Ledsagelse fra en Afvænningsanstalt i Jylland, hvor han først havde ladet sig indlægge, men hvor han ikke fandt sig til Rette. Han var altsaa ved sin Ankomst fuldt ud i Besiddelse af sin Fornufts Brug, og Afvænningen fortsattes og forløb glat uden Vanskeligheder. Da han havde været paa Hospitalet et Par Maaneder, kom hans Svigermoder paa Besøg og forklarede mig, at han havde bragt sin Forretning til Fallittens Rand under sin Drikkeperiode; nu havde imidlertid Hustruen optaget et Laan og vilde søge at bringe Forretningen paa Fode, hvad utvivlsomt vilde lykkes hende, da hun var et særdeles dygtigt Menneske. Kreditorerne havde dog stillet den Betingelse for Laanets Ydelse, at han skulde blive mindst et Aar paa Hospitalet. Dette vilde jeg naturligvis

ikke indlade mig paa at love, da jeg dels havde sagt til Patientens selv, at jeg regnede med et halvt Aar, og han dels maatte bestemme, naar han vilde ud. Da Hustruen kort efter meddelte mig den samme Besked, lovede jeg dog at tale med ham om det, og foreholdt ham da ogsaa den økonomiske Konsekvens af, at han kom for tidligt hjem, samt tilbød at beholde ham et Aar. Det vilde han imidlertid ikke gaa ind paa, og paastod, at Kreditorerne, som han godt kendte, aldeles ikke havde stillet en saadan Betingelse. Efterhaanden udløb det først fastsatte halve Aar, og nu stod paa den ene Side Patientens Ønske om at komme ud og min Paastand, at et forlænget Ophold ikke havde nogen medicinsk Berettigelse, og paa den anden Side Hustruens og Familiens Paastand, at hans og hendes økonomiske Existens var afhængig af, at han holdtes paa Hospitalet endnu i et Antal Maaneder. Jeg gjorde mig Anstrengelser for at faa ham til at tage et andet Sted hen i et halvt Aar, men det mislykkedes. Da han imidlertid selv erklærede sig villig til at tage Ansvaret for den økonomiske Situation, kunde jeg ikke holde paa ham, men udskrev ham, og det viste sig da, at Kreditorerne kun havde ytret et i ganske almindelige Udtryk holdt Ønske om, at han skulde blive paa Hospitalet, til han »var helt rask«. Ved en — maaske ikke helt bevidst — Sandhedsfordrejelse, som man vel nok maa have Lov til at kalde det, havde altsaa her de i Sagen interesserede søgt at formaa Hospitalet og dets Læger til at bruge deres Indflydelse og Magt til at beholde Patientens længere end han ønskede og længere, end det strengt taget var nødvendigt.

I dette Tilfælde vilde Ansvaret for en Tilbageholdelse falde udelukkende paa Overlægen, thi der staar i Fællesregulativet § 36: »Det er Overlægen alene, som afgør, naar en Rekonvalescent er skikket til at udskrives, og han er ansvarlig for, at ingen til Behandling indlagt Patient, hvis Rekonvalescens er endt, holdes tilbage i Hospitalet«. Jeg ser ikke rettere, end at den med de paagældende økonomiske Forhold ganske ukendte Overlæge her er udsat for at blive benyttet til Formaal, som kan medføre Erstatningsansvar.

Jeg skal nu anføre et andet ganske lignende Tilfælde (Nr. 5).

En 55-aarig Forpagterfrue fra en større Forpagtning paa Sjæl-

land. Hun havde i en længere Aarrække været hengiven til umaa-
deholden Nydelse af Alkohol, og paa et Tidspunkt, da hendes
Mand var alvorlig syg og sandsynligvis for et længere Tidsrum
uarbejdsdygtig, tog hendes Drikkeri i den Grad Overhaand, at
hun maatte indlægges paa en Privatklinik i København. Ved Ind-
læggelsen der var hun delirerende og hallucineret, led aabenbart
af en lidt protraheret Form for delirium tremens. Da hun nogle
Uger senere overflyttedes til Sindssygehospitalet ved Vordingborg
for at gennemgaa en mere langvarig Afvænningskur, var denne
delirerende Tilstand imidlertid fuldstændig helbredet. Hun var i
enhver Henseende klar, fornuftig og naturlig og frembød ikke
et eneste sygeligt psykisk Træk. Hun sov ikke saa godt, men
det var ogsaa det eneste Tegn paa, at en Sygdom havde været
til Stede. Som det saa ofte gaar, erklærede hun straks efter at
være ankommen, at havde hun anet, at der var saadan paa et
Sindssygehospital, var hun aldrig gaaet ind paa at tage derned.
Man havde skildret hende Oringe som et lille jordisk Paradis,
og de yderligt primitive Forhold, hun forefandt, Forhold, der
ikke kan tilfredsstille selv meget beskedne Fordringer til Kom-
fort, virkede højst deprimerende paa hende, saa hun straks for-
langte at komme hjem. Heri er intet mærkeligt eller sygeligt;
thi faktisk er vore ældre Sindssygehospitaler ikke i en saadan
Forfatning, at man ret vel kan byde Mennesker, der er nogen-
lunde godt vant, Ophold paa dem. Imidlertid lod hun sig tale
tilrette, og da hun var en Dame af betydelig Dannelse og reel
Karakter, fandt hun sig i Forholdene og blev. Efter et Par Maa-
neders Forløb kom Utaalmodigheden imidlertid op i hende. Hun
befandt sig vel, kunde ikke mærke noget sygeligt paa sig selv,
og strengt taget kunde heller ikke nogen anden mærke noget;
desuden længtes hun efter sin syge Mand og forlangte at komme
hjem. Til den Ende satte jeg mig i Forbindelse med et Par Fam-
ilien nærstaaende Personligheder, der varetog Virksomheden
under Ægteparrets Sygdom, og af dem fik jeg den Oplysning, at
Patientens Udskrivning af forskellige forretningsmæssige Grunde,
som jeg ikke skal komme ind paa, rimeligvis vilde medføre Fam-
iliens økonomiske Ruin. Denne Oplysning fremkom fra an-
sete Mænd, om hvis Ord der ikke kunde være Tale om at tvivle,

men Patienten, der vel at mærke var ved sin Fornufts fulde Brug og gjorde et absolut paalideligt Indtryk, benægtede de anførte Grundes Berettigelse og fastholdt sin Ret til at komme hjem, naar hun ønskede det. For en Læge er det absolut mest tiltalende at søge at beholde Patienten saa længe, som Sygdommens Karakter berettiger til og saa ikke længere; men hvor længe en Alkoholiker skal interneres for at give nogenlunde Sikkerhed mod Tilbagefald, er et Spørgsmaal, der ikke saa let kan afgøres, og der er et meget vidt Spillerum for det rent personlige Skøn. Naar derfor paalidelige Mænd hævder, at en Udskrivning vil medføre økonomisk Ruin, som kan undgaaes, hvis Opholdet udstrækkes i endnu et halvt Aar eller saa, vil den Læge, der ikke hænger sig i Formerne, men har Patientens sande Tarv for Øje, i Reglen være tilbøjelig til at udøve et stærkt Pres paa Patienten for at faa hende til at blive. Og den Form, hvorunder et saadant Pres udøves paa et Sindssygehospital, nærmer sig i en betænkelig Grad til Sabotage og Tvang. Ingen kan udskrive uden Overlægen, han er altsaa den eneste, der skal forhandles med. Han anvender alle mulige Overtalelsesmidler, lover til sidst at skrive til »rette vedkommende«, som imidlertid gør Indvendinger, hvorfor der igen skal skrives, forhandles, overvejes, overtales, atter skrives o. s. v. i en Uendelighed. Dagene gaar, Patienten bliver utaalmodig, holdes hen med Snak og opgiver maaske til sidst Ævred. Den her omhandlede Patient var som sagt en intelligent Dame, hun saa hurtigt igennem alle Forhandlingerne og erklærede rent ud: »Jeg indser nok, at jeg med Magt skal holdes borte fra mit Hjem i saa og saa lang Tid; jeg mener det er unødvendigt og bøjer mig kun for det med Protest, men gør det altsaa, fordi jeg ikke har Magt til at gennemføre, hvad jeg vil.« Dette Standpunkt blev hun staaende paa, fandt sig roligt i endnu 3—4 Maaneders Ophold. Da de var endt, og jeg tvivler egentlig ikke om, at de var til Gavn for alle Parter, kom hun hjem.

Denne Dame og jeg skiltes i den bedste Forstaaelse af Verden, ja jeg tør næsten sige som Venner, men var det ikke lykkedes at opnaa et saa venskabeligt Forhold, seer jeg ikke rettere, end at hun vilde have været berettiget til at anlægge Sag imod mig for ulovlig Tilbageholdelse. Hun er faktisk af Hensyn, der var Syg-

dømmen uvedkommende, bleven holdt tilbage paa Hospitalet efter at Rekonvalescensen var endt. Og jeg gad se den Overlæge paa et Sindssygehospital, der ikke har gjort sig skyldig i den samme Forseelse mange Gange.

Værst er man dog stillet med Hensyn til de forrykte. Det bør jo utvivlsomt være Sindssygehospitalernes Opgave for det første at helbrede saa mange som muligt, og for det andet at opbevare og forpleje de uhelbredelige sindssyge, som ikke kan være ude i Livet; men der kan næppe være nogen Tvivl om, at en Mængde sindssyge, uden at være fuldstændig helbredede og uden at kunne fuldstændig helbredes, meget godt kan være udenfor Hospitalernes Mure, og Hospitalet bør her bestræbe sig for at bryde den Modstand, der fra Slægtninges Side rejses imod saadanne sindssyges Udskrivning. De syge har et Krav paa at komme ud og tage deres Chance i Livet, og omend der er mange, der aldeles ikke bryder sig om denne Chance, men hygger sig godt nok indenfor Murene, er der dog en Del, hos hvem Frihedslængslen er saa stærk, at de foretrækker et Liv i Slid og Bekymring udenfor, fremfor en betrygget Tilværelse indenfor. For saadanne Mennesker er Friheden ofte et Gode, der er vanskeligt at opnaa, som følgende Sygehistorie (Nr. 6) vil vise.

Den 7. Juli 1917 indlagdes paa Sindssygehospitalet ved Vordingborg en 40-aarig ugift Kvinde. Hun var Datter af en Gaardejer, men ejede selv et Hus og var økonomisk selvstændig. I nogle Aar havde hun imidlertid lidt af en sig langsomt udviklende Forrykthed, der viste sig som en vidtdreven Mistro til Naboerne; efterhaanden udviklede der sig Forfølgelsesforestillinger, og hun begyndte at indtage en fjendtlig og aggressiv Holdning overfor Folk paa Egnen, ganske særligt visse bestemte Personer, som hun beskyldte for at stjæle fra hende. Undertiden exploderede hendes Vrede i pludselige Udbrud, under hvilke hun slog Ruder ud, som det synes dog kun i sit eget Hus. Derimod skældte hun Naboerne ud, og tilsidst følte disse sig saa forulempede, at de klagede til Øvrigheden. Da Faderen, skønt velstillet, ubestridelig var et fordrukket Subjekt, kunde det ikke nytte at lade ham tage sig af hende. Man beskikkede hende derfor en Værge, og denne søgte straks at faa hende tvangsindlagt paa et Sindssyge-

hospital. Fra hvilken Side Modstand mod denne Tvangsindlæggelse egentlig er rejst, ved jeg ikke, men helt glat gik det ikke, Sagen gik til Justitsministeriet og Retslægeraadet, som udtalte, at vel var Patienten højst generende, men egentlig farlig kunde man ikke kalde hende, og omend Indlæggelse var højst ønskelig, forelaa der ikke Hjemmel for en Tvangsindlæggelse. Hvorledes det lykkedes at faa hende ind paa Nykøbing Falster Sygehus, ved jeg ikke, og ligesaa lidt ved jeg, hvorledes man derfra fik hende til Oringe. Skønt der forelaa justitsministeriel Resolution for, at hun ikke kunde tvangsindlægges, ankom hun dog ledsaget af en Politibetjent, hvad jo ikke tyder paa, at det har været helt frivilligt, og hun har da ogsaa ærlig og redelig under hele Opholdet protesteret mod Indlæggelsen; denne var altsaa nødvendig, men ulovlig. Paa Hospitalet viste hun sig typisk forrykt, angav, at den og den af Naboerne stræbte hende efter Livet, og at de og de havde sammensvoret sig imod hende. Hospitalets Personale drog hun dog aldrig ind i sit System af Forfølgelsesforestillinger, og de voldsomme Heftighedsanfald, hun i de første to Aar af Opholdet jævnlig fik, var aldrig direkte rettet imod hendes nærmeste Omgivelser. Hun lod sig altid meget let berolige og har under hele sit Ophold ikke vist Tegn til Farlighed. I Begyndelsen af 1919 fik hun Faderen til at rette en Klage til Sogneraadet, dels over, at hun skulde være paa Hospitalet, dels over, at man for at skaffe Penge til hendes Hospitalsophold havde solgt hendes Ejendom. Man maatte dengang hævde, at hendes Tilstand stadig gjorde Ophold paa Hospitalet nødvendigt eller dog meget ønskeligt, og Sagen døde hen. I Løbet af Aaret 1919 skete der imidlertid det uforudsete, at hun bedredes meget betydeligt, og allerede ved Aarets Midte kunde man ikke uden videre afvise hendes Ønsker om at komme ud, hvad man da ogsaa meddelte Værgen med det Resultat, at han protesterede heftig: Hun havde voldt ham et utroligt Besvær, han var meget imod sin Vilje bleven nødt til at paatage sig Værgemaalet, og han vilde under ingen Omstændigheder have noget med hende at gøre, dersom hun kom ud af Hospitalet; alle Folk paa Egnen var bange for hende o. s. v. Et ringe og ganske kortvarigt Tilbagefald gjorde, at Sagen atter blev henlagt i nogen Tid, men Patienten begyndte igen hurtigt at bedres og blev saa flink, at

hun paa Hospitalet gjorde omtrent ligesaa meget Arbejde som en Pige, fredelig og omgængelig, og sikkert kunde være ude og ernære sig selv, naar man blot sørgede for, at hun ikke kom til at opholde sig paa sin Hjemegn og i Nærheden af sin ganske umulige Fader. Men Værgen, der kun havde Interesse i at holde hende indespærret, da hun uden Tvivl vilde volde ham en Del Besvær, naar hun kom ud, udøvede nu en Sabotage, der gjorde Udskrivningen til en overordentlig vanskelig Manøvre; thi Udskrivning er under saadanne Omstændigheder altid et Experiment; det kan gaa godt, og berede Patienten baade Gavn og Glæde, men det kan gaa galt og Resultatet kan blive et for alle Parter sørgeligt Tilbagetog til Hospitalet. Der kræves derfor Støtte fra forskellige Sider, og i Tilfælde af, at Overlægen er tilbøjelig til at se blot en lille Smule pessimistisk paa Udsigterne for den Slags Patienter, er Patienten redningsløst dømt til livsvarig Internering. De »rette Vedkommende« er kun interesserede i at opretholde Interneringen, Overlægen er efter Regulativet ikke forpligtet til at udskrive hende, da hun ikke er helbredt, og den eneste, hvem Interesse i Sagen driver til at tage Initiativet, er Patienten selv, og hende tager ingen Notits af, thi »hun er jo sindssyg«. Patienten blev til Slut udskrevet trods Værgens Indvendinger og ernærer sig hæderligt. —

Vi ser det samme Forhold: Patienten er fuldstændig prisgivet Overlægen og »rette vedkommende«, der findes ingen Instans, som hun kan hidkalde til at undersøge Sagen nærmere og afsige et Skøn over Betimeligheden af Indespærringen. Professor Friedenreich siger i sin Bog om Tilregneligheden, at det er Overlægen alene, der har Ansvaret for, at der ikke finder nogen ulovlig Indespærring af i k k e s i n d s s y g e Sted, og han tilføjer saa smukt, at »det er en stor, men ikke uberettiget Tillid, der vises ham«. Ja heldigvis, man tør uden mindste Tvivl gaa ud fra, at ingen Overlæge vil indespærre e n i k k e s i n d s s y g, naar man seer bort fra den i og for sig ikke fjerntliggende Mulighed, at Overlægen anser en Person for sindssyg, som maaske en anden Sindssygelæge vil anse for sund. Men naar Talen nu ikke er om »ikke sindssyge«, men netop om sindssyge, og der er visse Grunde, som taler for, at Patienten bør blive paa Hospitalet, og

andre Grunde, som taler for, at Patienten skal ud, er det saa ogsaa rigtigt, at det er »Overlægen alene, som er ansvarlig«. Selv om det maaske ikke er uberettiget at vise en samvittighedsfuld og ansvarsbevidst Læge og Embedsmand den Tillid, er det dog vistnok ubilligt at forlange, at han skal paatage sig Eneansvaret for Beslutninger, som det vil være ganske naturligt at lade den paagældende selv, eller i Nødsfald Øvrigheden fatte; thi man behøver blot at tænke sig, at Overlægen er en lidt ængstelig Natur, der er bange for at løbe Risiko, at han paavirkes stærkt af de »rette vedkommendes« megen Tale om det Besvær og de Genvordigheder, der venter dem, hvis Patienten kommer ud, saa kan han finde Grunde nok til at nære Betæneligheder, saa kan han, selv om han fuldt ud er værdig til den Tillid, Friedenreich omtaler, let komme til at give op overfor de »rette vedkommendes« Sabotage, saa kan han, i god Tro til at handle ret og forsvarligt, henlægge Sagen, og saa er Patienten dømt til livsvarig Indespærring; hun faar hver Dag ved Stuegang, naar hun forlanger at komme ud, sit beroligende: Ja ja, lille Ven, slaa Dem nu til Ro, det kan jo ikke nytte noget, nu maa vi jo se, hvad det kan blive til o. s. v. Tilsidst gror der Græs paa Sagen, Patienten falder tilsidst halvvejs til Ro i det uundgaaelige, bliver efterhaanden gammel, mister Initiativet, dør i sin levende Begravelse paa Hospitalets Plejeafdeling, men kunde maaske, hvis hun i rette Tid havde faaet sin Vilje, som dog ethvert Menneske, selv den sindssyge, har en vis Ret til at faa respekteret, have levet mange Aar ude i Livet og staaet paa sine egne Ben. Jeg har engang oplevet, at der paa et Sindssygehospital med ca. 700 Patienter, paa Grund af en slem Mangel paa Plads, blev foretaget en Razzia, og det viste sig, at man paa Afdelingerne for »uhelbredelige« fandt nærved 30 Patienter, som enten aldeles ikke var sindssyge og i aarevis ikke havde været det, eller ogsaa sindssyge i saa ringe Grad, at Nødvendigheden af Hospitalsophold var mere end tvivlsom. De blev alle udskrevne og kun to —tre Stykker fik Tilbagefald og blev genindlagt. Med al Respekt for Overlæger, saa kunde jeg tænke mig, at det undertiden vilde være godt at lade Patienten selv have et Ord med i Laget.

Jeg maa her indskyde, at det modsatte naturligvis ogsaa ofte

hænder, nemlig at Patienten ikke vil ud af Hospitalet. Her spiller Forsørgelsesspørgsmaalet, som ikke sjældent paa en uheldig Maade griber ind i Hospitalsvirksomheden, en væsentlig Rolle.

Saadanne Paranoikere som den her omtalte findes paa ethvert Hospital, og ogsaa indenfor dementia-præcox-Gruppen findes der ikke saa faa Patienter, der stadig forlanger deres Frihed, men som enten fordi de paarørende ikke tør tage imod Patienten eller fordi Overlægen ikke tør garantere, at det vil gaa godt og derfor heller ikke holder af at paatage sig Ansvaret for en Udskrivning, holdes hen med Snak og aldrig faar den gyldne Frihed. Undertiden sker det, at saadanne Patienter undviger fra Hospitalet, og da man dog ikke ret godt kan lade saadanne ganske ufarlige Individuer eftersøge af Politiet, hænder det, at de ved deres Flugt virkelig faar Held til at erhverve sig Friheden. Man oplever da ikke saa sjældent det Tilfælde, der er baade til at le og græde over, at Patienterne klarer sig rigtig godt ude i den Verden, som man længe har nægtet dem Adgang til, at de ernærer sig selv og triumferende kommer og præsenterer sig som frie og selvstændige Borgere i Staten.

Den sidste Del af Foredraget udelades, idet det under Overskriften: »En Reform af Retsreglerne om Sindssygeværnet« findes gengivet i U.f.R. 1921 B p. 1 flg.

Foredragsholderen fremhævede her, at der var stærk Grund til at lovfæste de herhenhørende Regler ud fra en egentlig Hospitalisering af vort Sindssygeværn paa Basis af, at der i de sindssyges store Skare kan drages en Grænse mellem dem, overfor hvem særlige Retsregler er fornødne, og dem, overfor hvem de er ganske unødvendige.

Alle sindssyge, der mangler Fornuftens Brug eller af en eller anden Grund bør behandles, bør kunne tvangsindlægges og bør med det samme være umyndige.

Alle andre sindssyge, der ønsker sig indlagt, og de af den første Kategori, der ingen Modstand viser mod de paarørendes Foranstaltninger til Indlæggelse, bør kunne indlægges paa en ganske almindelig Lægerekvitation.

Reglerne for Indlæggelse og Udskrivning maa være udarbej-

dede efter ganske samme Princip. Enhver, der ikke er under Tvangsbehandling, bør kunne udskrives, naar han ønsker det. — Hvis en Patient, der ikke er under Tvangsbehandling, ønsker at blive udskrevet, men Overlægen skønner, at han bør være under Tvangsbehandling, og hvis en Patient, der er under Tvangsbehandling, ønsker at komme ud, skønt Overlægen skønner, at han ikke er helbredet, bør Overlægen uophødelig afgive Indberetning, indeholdende hans Skøn, til Øvrigheden, som da — efter fornøden Undersøgelse — træffer Afgørelsen; herved indskrænkes Lægens Arbejde og Ansvar paa rette Maade, nemlig til at stille Diagnose og Prognose samt at behandle Sygdommen.

D i s k u s s i o n.

Professor *Viggo Bentzon* sympatiserede med, at Foredragsholderen, som f. Ex. ved Spørgsmaalet om Købmandens Kreditorer (Sygehistorie Nr. 4) trak Grænsen saa skarpt for Lægens Omraade.

De »rette Vedkommende«, Indlæggeren, bør kun have meget lidt at sige; Overlægen bør kunne handle uden Hensyn til dem, naar han skønner det rigtigt.

Om det vilde være hensigtsmæssigt at indføre en Institution, til hvilken der kunde klages, ansaa Taleren for meget tvivlsomt; vi har jo nu Amtet og Justitsministeriet; en eventuel ny Klagemyndighed vilde formentlig praktisk talt altid følge Overlægens Indstilling.

Professor *Friedenreich* kritiserede Foredragsholderens Dragen Grænser mellem sindssyge, der bør behandles paa den ene Maade og paa den anden Maade; saadanne Grænser kan ikke drages, og de vil — navnlig naar det er Ikke-Læger, der drager dem — let medføre uheldige Resultater; f. Ex. den eratomane Patient (Sygehistorie Nr. 1) kunde medføre store Ulykker baade for sig selv og andre (Smitte etc.), men drog man den foreslaaede Grænse, vilde hun dog sikkert komme paa den »milde« Side. De, der trænger til Behandling paa en Sindssygeanstalt, skal være der, og bør derfor — om fornødent — umyndiggøres.

Taleren var enig med Foredragsholderen i, at der tiltrænges en udvidet Adgang til Tvangsindlæggelse, saa at man ikke ube-

tinget fordrer de nuværende grove Kriterier (Revolver etc.), men kan nøjes med, om vedkommende er egnet til Tvangsindlæggelse; til at træffe Bestemmelse maa man have en eller anden Myndighed, men hvilken, — ja, det er noget andet; maaske Domstolene, jfr. Retsplejelovens Regler om Umyndiggørelse. Et maa erindres: I de allerfleste Tilfælde vil Behandling af Sindsyggdomme blive umulig, hvis Patienten selv kan forlange at udskrives; Adgangen til Tvangsindlæggelse — Tvangstilbageholdelse — maa derfor udvides under Kontrol af den rette Institution, til hvilken der bør være rig Adgang for Patienterne til at klage.

Foredragsholderen vilde ogsaa nærmest anse Domstolene for at være det rette Forum for Afgørelsen; i sit Foredrag havde han brugt Ordet Øvrighed i vid Betydning, ikke alene sigtende til administrative, men ogsaa til dømmende Myndigheder. Til sidste Taler vilde han sige, at Grænsen var vanskelig at drage, men drages maa den.

Dr. med. *Borberg*: I Norge findes en særlig Komité, der inspicerer de forskellige Sindsygehospitalet og træffer Afgørelse vedrørende Klagerne. Det vilde maaske være tilraadeligt her at indføre en saadan Komité, sammensat af Jurister og Psykiatikere; en saadan Komité maa antages at have, eller dog at faa, mere speciel Sagkundskab end Domstolene.

ET PAR SPØRGSMAAL FRA PATERNITETS- SAGERNE.

(Foredrag af Byretsdommer P. Skadhauge den 31. Januar 1921.)

Det hænder ikke sjældent i Paternitets-sager, at de sædvanlig antagne Regler fører til Resultater, som Dommeren maa finde stridende imod Retsfølelsen. Som Eksempler kan nævnes følgende Tilfælde:

1. En Mand, der er indklaget som Barnefader, paastaar sig frifunden, idet han hævder at have afbrudt Samlejet. Da Klagerinden blev gaaet paa Klingen, erkendte hun, at Indklagede muligvis ikke var Faderen til hendes Barn, idet hun paa Avlingstiden ligeledes havde haft Samleje med en hende iøvrigt ubekendt, der havde inviteret hende med paa en Motortur. Om Motorcyklisten kunde hun ingen Oplysninger give, der kunde tænkes at lede til Udfindelse af hans Identitet; hun vidste hverken Navn eller Adresse eller Motorcyklens Nummer.

2. En Piges Forlovede rejser i Januar til Esbjerg for at arbejde. Medens han er borte, indlader hun sig i Februar og Marts med en Montør og en Hovmester. Da hendes Menstruation derefter udebliver, bliver hun og Montøren enige om, at hun skal rejse til Esbjerg og have Samleje med Kæresten for at udlægge denne som Fader; hun kommer til Esbjerg den 18. April. Den Forlovede gaar i Fælden. D. 19. December nedkommer hun med et stort og veludviklet Drengbarn, til hvilket den Forlovede udlægges som Fader. Han erfarer senere, at han ikke har været den eneste; hun tilstaar tilsidst for ham og anlægger saa Sag mod Montøren og Hovmesteren; under Sagen forlanger disse den Forlovede sat i Bidrag sammen med sig. Retslægeraadets Erklæring om Avlingstiden siger: fra Midten af Februar til Midten

af April med Tilføjende: »det kan ikke ganske udelukkes, at Barnet kan være avlet d. 18. April.«

3. En ung Mand, der indklages som Barnefader, forlanger sig frifunden, idet han hævder, at han ikke kan være Faderen, eftersom han er sig bevidst altid at have været yderliggaaende forsigtig med Hensyn til at udelukke Besvangrelse. Det kommer op under Sagen, at Klagerinden jævnlig har besøgt en engelsk Underofficer paa H. M. S. »Caledon« under dettes Ophold paa Københavns Rhed i September 1919. Barnet kan efter Retslægeraadets Erklæring være avlet i September og Oktober 1919. Men Underofficeren har kun besøgt Danmark som Medlem af Besætningen paa »Caledon«; det danske Generalkonsulat i London skaffer hans Adresse og udvirker, at en Paternitetserklæring forelægges ham til Underskrift eller Ikke-Underskrift; men han foretrækker ikke at skrive under.

4. En som Barnefader indstævnet gør til sin Frifindelse gældende, at han aldrig har haft anden Forbindelse med Klagerinden, end at han en Aften i løftet Stemning har fulgt hendes venlige Invitation til at ledsage hende hjem til hendes Logi, hvor han derpaa har haft Samleje med hende for 20 Kr. Pigen erkender dette, men hævder, at han er den eneste, hun har staaet i Forhold til i de 2 Maaneder, i hvilke Barnet efter Retslægeraadets Erklæring kan være avlet. Det oplyses, at hun allerede før Barnets Avlingstid har faaet Tilhold af Sædelighedspolitiet, og hun gribes i Løgn paa Løgn under Afhøringen om, hvad hun har levet af i de paagældende 2 Maaneder; endelig lader hele hendes Optræden og Paaklædning ingen Tvivl bestaa om, hvad der nu er hendes Hovederhverv.

At afgøre disse 4 Tilfælde saaledes, at Dommen simpelthen kom til at lyde paa Domfældelse af Indstævnte i Tilfældene 1, 3 og 4 og Domfældelse af den Forlovede sammen med Montøren og Hovmesteren i Tilfælde 2, vilde være at tage for grovt paa Tingene. Skulde Tilfældene afgøres af Lægfolk, der var sundt og ret tænkende Mennesker, og hvis Dømmekraft ikke var fordunklet af Fordomme i nogen Retning, nærer jeg da heller ingen Tvivl om, at Afgørelserne ikke vilde blive de nævnte. Tværtimod kan man gaa ud fra, at i Relation til Moderen vilde den Ind-

klagede i det sidstnævnte Tilfælde blive frifunden helt, og at — stadig i Relation til Moderen — Tvivlen i Tilfældene med Motorcyklisten og med den engelske Mariner kun vilde dreje sig om, hvorvidt Indklagede skulde frifindes helt eller betale halvt Bidrag. Endelig i det 4. Tilfælde — det med den Forlovede i Esbjerg — nærer jeg ingen synderlig Tvivl om, at denne vilde blive helt frifunden.

Det var maaske ingen Skade til at faa Nævninger eller dog Meddomsmænd i Paternitetssager. Men iøvrigt har jeg kun projiceret Spørgsmaalet ud for en Jury for at skaffe mig en Sanktion paa, at det, jeg kalder Retsfølelsens Resultat i disse Tilfælde, ikke er en af de forhadte individuelle Meninger hos en enkelt Dommer, men stemmende med den oplyste Almenheds almindelige moralske Begreber.

Retten til Underholdsbidrag kan, som bekendt, opfattes paa 2 Maader: 1) som den besvangrede Piges Krav paa, at Forsørgelsesbyrden — der i Forhold til det Offentlige er lagt paa hende — lettes ved, at Besvangreren træder hjælpende til, og 2) som det uskyldige Barns Krav overfor sin Fader. Medens alle er enige om, at dansk Ret hjemler Kravet i dets førstnævnte Skikkelse — som en Bidragsret for Moderen — befinder man sig paa mere usikker Grund, naar man taler om, at Barnet har en egentlig Ret. Dette maa vel nok antages, men det staar dog ingen Steder ligefrem hjemlet, og vi venter endnu paa den Højesteretsdom, der definitivt skal slaa det fast.

Naar vi nu først ser Kravet fra Moderens Synspunkt, altsaa som et Krav paa Hjælp til hende, vil Retsfølelsen tilsige, at Pigen, som har haft — fuldbyrdet — Samleje med den ukendte Motormand, ikke kan forlange fuldt Underholdsbidrag af den, hun kun har haft afbrudt Samleje med, og som hun kun har indstævnet, fordi hun ikke kunde stævne Motormanden, at Pigen, som har dyrket den engelske Underofficer, ikke kan forlange fuldt Bidrag fra sin skikkelige danske Kæreste, at Skøgen intet som helst Krav har paa Bidrag fra den tilfældige Besøgende, og at Damen, der rejste til Esbjerg for at kunne give sin Kæreste Skylden for den formentlig allerede skete Besvangrelse, ikke har noget Krav paa Bidrag fra ham.

Vil man se Kravet fra B a r n e t s Synspunkt, er det mest praktisk at forskyde Retstilfældene lidt ved at fjerne den uheldige Moder fra Scenen og f. Eks. lade Barnets Bedstefader optræde som Varetager af dets Ret. I og for sig synes jeg nærmest, at Resultatet burde blive det samme, som naar Moderen søgte sin Ret, dog ikke af de samme Grunde, men fordi der forekommer mig at mangle juridisk causa til at tillægge Barnet Krav paa fuldt Underholdsbidrag fra Indklagede i de nævnte Tilfælde. Det rette er formentlig, at der ingen U r e t f æ r d i g h e d begaas, hvad enten man vælger den ene eller den anden Løsning; der kan anføres gode Grunde for begge, og Resultatet maa bero paa, hvad der er h e n s i g t s m æ s s i g t. Herom kan man have forskellige Meninger; jeg tror, det er mest stemmende med de i Øjeblikket herskende, stærkt socialt farvede Tendenser at tillægge Barnet Krav paa fuldt Underholdsbidrag fra de Indstævnte, dog ikke i Tilfælde 4 og ikke fra den bedragne Forlovede i Tilfælde 3, saafremt hans Samleje med Kæresten, som i Eksemplet, falder paa et saa sent Stadium af Undfangelsestiden, at han kun kommer med ved Hjælp af et »det kan ikke ganske udelukkes« i Retslægeraadets Svar. Men tager man dette Moment bort, tænker man sig, at Pigens Samleje med ham saavel som med de 2 andre falder mere i Hjertet af Conceptionstiden, tror jeg, man vilde give Barnet Krav paa fuldt Underholdsbidrag ogsaa fra hans Side.

Nu er Sagen jo, at Alimentationskravet, naar det indtales af Moderen, ikke er e n t e n Moderens e l l e r Barnets, men e n t e n u d e l u k k e n d e Moderens e l l e r Moderens o g B a r n e t s, idet det jo er ubestrideligt, at Moderen er interesseret i at faa Hjælp til at bære den Forsørgelsesbyrde, Fattigloven paalægger hende. Heraf følger, at Løsningen af de omhandlede 4 Tilfælde nødvendig maa blive et ved første Øjekast noget kunstigt Dobbelt-svar. saafremt 1) Moderen optræder som Citant, 2) Barnet erkendes at have en selvstændig Ret, og 3) denne Barnets selvstændige Ret anerkendes i de 4 Tilfælde. At den anerkendes, vil jo logisk sige, at den ikke kan kompenseres med Modkrav hidrørende fra Moderens samvittighedsløse Forhold; Barnets Ret til Bidrag efter Alieentationslovens § 1 fra denne bestemte Indklagede maa altsaa fastslaas. Paa den anden Side forbyder Ret-

færdigheden, at Moderen paa egne Vegne faar Ret overfor ham. Resultatet bliver altsaa d e l s, at forsaavidt angaar Kravene efter § 2 i nævnte Lov: Underholdskravet til Moderen personlig 1 Maaned før og 1 Maaned efter Fødslen samt Barselsfærdskravet, maa Indklagede frifindes — i alt Fald mod at betale en Rate — d e l s, at der maa gives ham et Krav paa Erstatning hos Moderen, fordi hendes Samvittighedsløshed har berøvet ham den Regres, han efter saavel naturlig som positiv dansk Ret har Krav paa overfor den eller de andre mulige Fædre. I Tilfældet med den be- dragne Forlovede tilsiger Retsfølelsen, at Moderen paa Grund af sin Svig bliver pligtig at erstatte ham alt, hvad han kommer til at betale — kun herved bekæmpes effektivt det nævnte gemene Motiv. I Tilfældet med Skøgen og den tilfældige Besøgende maa ligeledes fuld Erstatningsret anerkendes, saafremt Barnet skal have noget af Indstævnte. Hvis Indstævnte i Motorcyklist- og Englændertilfældet frifindes helt i Forhold til Moderens Krav (§ 2-Bidragene), maa dette være, fordi man tror ham paa hans Indsigelse, og han maa da konsekvent have fuld Erstatning hos Moderen for, hvad han kommer til at udrede til Barnet. Dømmes han derimod til at betale halvt Bidrag efter § 2, bliver Konsekvensen, at han maa have Regres for det halve af, hvad han udreder efter § 1. Det maa herved bemærkes, at efter Rpl. § 514 Nr. 3 er Underholdspengene til Barnet, selv om de er paa Moderens Haand, undtagne fra Udlæg og Udpantning af hendes Kreditorer; Indstævnte vil derfor ikke med højre Haand kunne tage tilbage, hvad han har betalt med venstre, men vil være henviset til eventuelt at gøre Udpantning i hendes andre Ejendele.

Erkendes det nu, at disse Resultater er dem, Retsfølelsen dikterer, bliver Spørgsmaalet, om der i positiv dansk Ret er Bestemmelser eller Grundsætninger, som hindrer at dømme herefter. Jeg skal her tillade mig at gennemgaa dels den eneste Indvending, jeg har hørt formuleret, dels tre andre, som jeg kunde tænke mig, Nogen vilde gøre.

Den Indvending, jeg har hørt formuleret, er denne: Udgangspunktet for Problemstillingen er forkert. Det er efter dansk Ret ikke en Betingelse for at blive underholdspligtig til et udenfor Ægteskob født Barn, at man er dets Fader, men kun, at man k a n v æ r e det.

Denne Indvending synes jeg ikke er overbevisende. Thi hvor staar, at det er dansk Ret? Der staar ikke eet Ord heraf i Lovene eller Forordningerne, og utvivlsomt af gode Grunde, for der er ikke Tvivl om, at den Justitsminister, der vilde foreslaa en eventuel ny Udgave af Alimentationsloven indledet med en saadan Regel, vilde faa Besvær med at faa Rigsdagen til at sluge den. Sagen er den, at Indvendingen forveksler dansk Ret og en juridisk Formel eller Konstruktion, som Lærebøgerne er tyet til for at anskueliggøre den Løsning, Praksis her i Landet er slaaet ind paa at give et Hovedspørgsmaal i dette Emne. Dansk Ret, det betyder i denne Sammenhæng Lovene i Landet + Retsfølelsen. Men Lovene i det heromhandlede Emne, det er Fr. 14. Oktbr. 1763, Pl. 6. Decbr. 1839 og Lovene af 20. April 1888, 12. April 1892, 3. April 1900, 27. Maj 1908 og 29. April 1913, og alle disse paalægger ligefrem kun Faderen til et uægte Barn Alimentationspligten. Det praktiske Spørgsmaal blev saa: Hvem er Faderen? Og dette Spørgsmaal synes man, efter Motiverne i Coll. Tid.¹⁾ til Pl. 28. Maj 1825 at dømme, i det 18. Aarh. de fleste Steder at have løst paa den stratenrøveragtige Maade, at man uden videre satte den, Barnemoderen sigtede, i Bidrag, men tillod ham at gøre sig fri ved at rejse Edssag efter D. L. 6—13—5. Ad denne Vej og ikke i Kraft af Humanitetens Bud eller finere juridisk Logik kom man ind paa at besvare det Spørgsmaal: Hvem er Faderen, hvis Pigen paa Avlingstiden har haft Samleje med flere?, derhen, at saa er de alle Fædre. Det logisk rigtige Svar vilde, som fremhævet af Deuntzer²⁾ og som anerkendt i B. G., B., have været: Saa maa de alle frifindes, thi saa har hun ikke overfor nogen af dem godtgjort, at vedkommende er Faderen. Lige til Loven af 1908 overlod man faktisk i de fleste Tilfælde Kvinden at vælge Faderen, idet man beroligede sin Samvittighed med en Henvisning til Reskript af 30. Novbr. 1758 om, at alle, der havde haft Samleje med en besvangret paa Undfangelsestiden, skulde idømmes Lejermaalsbøderne. Denne ejendommelige Rets-tilstand — som der dog udtrykkelig tages Afstand fra i flere Domme og navnlig under Domsvoteringer — var det, man, ikke

¹⁾ Coll. Tid. 1825 S. 382 ff.

²⁾ Familieretten 4. Udg. S. 324.

uelegant, i Systemerne resumerede med Sætningen: man sættes i Bidrag ikke fordi man er Faderen, men fordi man kan være det. Men fra denne Lærebogens — endda kun tilnærmelsesvis rigtige — Formel at slutte til Afgørelsen af et praktisk Tvivls-spørgsmaal, det er utvivlsomt uberettiget. De praktiske Tvivls-maal maa løses efter deres Ejendommeligheder; saa maa man bagefter prøve, om Løsningen af dem mulig medfører, at Lærebogens Formel ikke ganske holder Stik.

Den Indvending, jeg nu mener at have gendrevet, kan kun tænkes gjort af Jurister; men af de Indvendinger, jeg nu skal gaa over til, er ganske vist den ene — og det den eneste, jeg i Grunden frygter — en specifik juridisk, men de to andre kan ogsaa Lægfolk blive et Bytte for.

Den juridiske Indvending er denne: Kun at paalægge en som Barnefader indstævnt at betale $\frac{1}{2}$ Barselsfærdsbidrag og $\frac{1}{2}$ Bidrag til Moderens Underhold i de 2 Maaneder omkring Fødslen. af den Grund, at Barnet lige saavel kan være avlet af en ubekendt Tredjemand eller af en engelsk Soldat, hvorfor Moderen ikke kan opfylde Indstævntes — i Loven af 1908, § 14, 2. Stk. hjemlede — Krav paa at faa de vedkommende inddraget i Sagen — det er noget nyt, noget ikke hidtil praktiseret. Og endnu mere gælder dette den kunstige Dobbeltløsning i Relation til Underholdsbidraget til Barnet: at paalægge de paagældende Indstævnte dette Underholdsbidrag fuldt ud, men give dem Ret til at holde sig til Moderen for den Del af det, de skulde have haft erstattet af henholdsvis den Ubekendte og den fremmede Soldat.

Hertil vil jeg sige: Grundstoffet, Atomet, i al Ret er Retsfølelsen. Dennes Bud er det Dommerens helligste Pligt at efterkomme. Det er muligt, at — efter Grl. § 71 — en positiv Lovs afvigende Forskrifter kan hindre ham heri. Men nogen anden Fritagelsesgrund kan i alt Fald ikke anerkendes. Specielt heller ikke Hensynet til, at man vilde afvige fra Praksis. Praksis er en fluktuerende Retskilde, og saasandt som Rettens Udvikling gennem Tiderne vil sige Retsfølelsens Udvikling og ikke de retsvidenskabelige Systemers, saa sandt maa Praksis, om jeg saa maa sige, begrebsmæssig nødvendigt forandre sig gennem Tiderne. Vi kan ikke blive holdende der, hvor vore Fædre holdt.

Det var engang Praksis, at en Pige ikke var uberygtet, naar hun, om saa blot med sin Forlovede, havde haft et enkelt Samleje udenfor Ægteskab, men det var utvivlsomt et Skridt i Rettens Udvikling, da en Dom i 1901 brød Magten af denne Praksis ved om en Pige, der for Aar tilbage havde staaet i Forhold til sin Forlovede, at bruge Trylleordet »uberygtet, om end ikke uberørt«¹⁾.

Nu vil En maaske herimod sige: Ja, Højesteret har Ret til saaledes at forstyrre de tilvante Begreber, men ikke en underordnet Dommer. Det er ikke rigtigt. Det var Kriminal- og Politiretten, som brugte Trylleformularen »uberygtet, om end ikke uberørt« — Højesteret stadfæstede blot. Og der maa allerede paa Borgernes Vegne protesteres mod en Betragtningssaaede som den, denne Indvending giver Ord for. Borgerne har Krav paa, naar de gaar til en Dommer, at faa det, der til syvende og sidst er R e t. De skal ikke for Underretten afspises med, hvad der er tilvant. En Dommer skal, hvilken Instans han end tilhører, handle som om hans Afgørelse var det sidste Ord i Sagen. Det modsatte er ikke blot uudholdeligt for de lavere Instansers Anseelse; det er i sig selv urimeligt og desuden uretfærdigt, eftersom det begunstiger dem, der har Raad til at føre en Sag gennem alle Instanser.

Med det sagte er det — naturligvis — ikke Meningen at opstille en forsvunden Tids Thesis, at Praksis ingen Betydning har. Afset fra den store Betydning, den rent faktisk har, paa Grund af Inertiens Lov, har den ogsaa en ideel Berettigelse, nemlig for alle de Tilfælde, hvor der ligger mere Vægt paa, at Folk har et eller andet bestemt at gaa efter, end paa, hvad dette er. Men ved de — i Virkeligheden vistnok forholdsvis faa — Spørgsmaal, hvor R e t s f ø l e l s e n indicerer et bestemt Resultat, der maa intet Hensyn til Praksis træde hindrende i Vejen.

Naar der nu er Spørgsmaal om, hvorvidt de foran forsvarede Afgørelser strider mod Praksis, saa maa det først bemærkes, at det i alt Fald kun er negativt, de kunde siges at stride mod Praksis, nemlig ved at saadanne Afgørelser ikke vides før at være

¹⁾ U. f. R. 1901 S. 816.

trufne. Forholdet er ikke det, at de positivt strider mod tidligere Afgørelser. Det maa naturligvis indrømmes, at der er Domme, hvis A a n d og T a n k e gaar i modsat Retning af de nævnte Afgørelser. Der er Hof- og Stadsretsdommen i U.f.R. 1895 S. 1204, der statuerede, at en Mand i Mangel af særlig Overenskomst derom ikke efter Lovgivningen var beføjet til at sagsøge en anden til at betale Underholdsbidrag til et af hans fraseparerede Hustru født Barn, til hvilket Overpræsidiets havde sat ham i Bidrag, skønt den anden — efter Mandens uimodsagte Anbringende — var Faderen. Denne Dom synes meget snæversynet, samtidig med at den — fra en anden Side set — er meget dristig og i Strid med Praksis, nemlig forsaavidt den frifandt den sagsøgte, skønt han egentlig maatte siges at have taget bekræftende til Gemæle, idet han udeblev efter haft Udsættelse. Der er dernæst Kriminal- og Politiretsdommen i U.f.R. 1896 S. 1158, der nægter Udsættelse til Vidneførsel for at godtgøre, at Klagerinden havde haft Samleje med andre, hvilket i Dommen erklæres for Sagen uvedkommende. Det fremgaar dog ikke af Voteringen, om ikke den egentlige Grund til denne kategoriske Udtalelse har været, at Mistanken mod Klagerinden har været ganske løs og ikke haft Hensyn til Avlingstiden for det paagældende Barn. Der er Overretsdommen i U.f.R. 1898, S. 408, stadfæstende en Dom af Sunds-Gudme Herreders Politiret, der nægtede en Indklaget, som havde erkendt Samleje paa Avlingstiden, Tilladelse til at adcitere en Mand, som angaves at have været Pigens Forlovede paa Avlingstiden. Men nogen H ø j e s t e r e t s d o m, hvis Aand saaledes strider mod de forsvarede Resultater, foreligger decideret ikke. Og der er paa den anden Side Domme, hvis Tendens gaar mod de nu citeredes, saaledes en Kriminal- og Politiretsdom af 26. Maj 1870¹⁾, der angik en Sag, som man havde reassumeret for at Klagerinden kunde inddrage en Tredjemand; en af de Voterende vilde her endog have en kriminel Undersøgelse indledt mod Barnemoderen, fordi hun havde udlagt en bestemt Mand som Barnefaderen, skønt hun maatte vide, at hun ogsaa havde haft Samleje med en anden paa Barnets Avlingstid. Fremdeles kan mærkes de 2 Overrets-

¹⁾ 1 Civkmsag 13/1870.

domme i J. U. 1852 S. 170 og 1853 S. 841, som lader Sagen falde ud til Kvindens Sigtelsesed, resp. paa, at hun ikke havde haft legemlig Omgang med Andre end den Udlagte paa en saadan Tid, at nogen Anden kan være Faderen, og paa, at hun ikke havde haft Samleje med Andre i Mellemtiden mellem 2 af Indstævnte erkendte Samlejer, jfr. ogsaa to Hof- og Stadsrettsdomme i U.f.R. 1872 S. 630 og 721, men modsat 1872 S. 629. Ligeledes var det til højt op i 70erne Kriminalrettens Praksis, hvor Sagen faldt ud til Barnemoderens Ed, at lade denne gaa ud paa, at Indklagede var Fader til det paagældende Barn¹). Saa nær har man endnu da været ved Anerkendelse af *exceptio plurium*. Denne Konsekvens vilde man dog ikke drage, jfr. Kriminal- og Politiretsdommen i U.f.R. 1874 S. 353, og i den følgende Tid trængte den af Viborg Overret allerede i 50erne brugte Form: at lade Sigtelseseden lige saa vel som Benægtelseseden kun referere sig til Muligheden af Faderskabet, igennem, efter at den ved den i U.f.R. 1870 S. 157 indrykkede Dom havde faaet Højesterets Anerkendelse. Højesteret tillod dog endnu ved Dommene i U.f.R. 1872 S. 708 og 1880 S. 21 Barnemoderen at aflægge Sigtelsesed paa, at Indklagede er Faderen til hendes Barn. Med Hensyn til Skøger har jeg kun fundet een Dom, en Kriminal- og Politiretsdom af 29. Dec. 1903²); denne udtaler, at den Omstændighed, at Klagerinden var offentligt Fruentimmer paa Avlningstiden, ikke kunde føre til Indklagedes Frifindelse; men — af Voteringen fremgaar rigtignok, at Indklagede var hendes Kæreste, for hvilket Tilfælde Retsfølelsen jo finder det ganske i sin Orden, at han dømmes; i Forhold til ham var hun jo netop ikke Skøge. Der skal dog have været en Sag for Kriminal- og Politiretten, hvorved en offentlig Pige fik en Commis fra en Urtekræmmerforretning lige over for hendes Logis anerkendt som Barnefader, uagtet han kun havde aflagt hende et enkelt Besøg, men jeg ved ikke, om denne Sag sluttedes forligsmæssigt eller ved Dom: i sidste Tilfælde forekommer det mig at være en anstødelig Dom. Af de citerede, om jeg saa maa sige, »fjendtlige« Domme har der-

¹) Jfr. Bem. i U.f.R. 1869 S. 374 samt D. D. i U.f.R. 1873 S. 47 og 1876 S. 39.

²) 2. Civkmsag 318/08.

næst de, der erklærer Klagerindens Forhold til Tredjemand for irrelevant, tabt enhver Betydning, efter at Lov 1908 § 14 har fastslaaet Concumbenternes indbyrdes Ansvar. Man kan forsaavidt sige, at det kun er Praksis efter 1908, der kommer i Betragtning, og fra denne Tid foreligger der i alt Fald næppe nogen trykt Dom i »fjendtlig« Retning.

Af de 2 Indvendinger, som saavel Lægfolk som Jurister kunde tænkes at gøre, eller som — og det er snart værre endnu — kunde ligge ubevidst til Grund for Modstanden, er den første en moralsk farvet. Det kunde være, at man vilde sige eller tænke:

Indstævnte har i alt Fald gjort sig skyldig i et usædeligt Forhold og skal ikke have Lov at paakalde Rettens Hjælp til at faa Tabet herved udlignet mellem ham og hans Medskyldige; enhver Concumbent hæfter fuldt ud ligesom enhver Deltager i et Complot og har lige saa lidt nogen *actio* mod de andre Concumbenter som Deltagerne i et Complot har det.

Denne Anskuelse er det let at gendrive. For det første vilde den konsekvent gennemført føre til Afvisning af ethvert Krav paa egne Vegne fra Moderens Side; thi det er da først og fremmest hendes Forhold, der her er usædeligt. Men for det andet: vi boer jo ganske vist i en evangelisk-luthersk Stat, og jeg kan ikke være med til at ønske nogen Forandring paa det Punkt, men — Domstolene kan ikke derfor uden videre lægge den herskende theologiske Moralopfattelse til Grund. Man tør ikke lukke Øjnene for, at Samfundets Moralopfattelse, forsaavidt Forholdet mellem Kønnene angaar, er en anden end den, der doceres som den kristelige Ethiks. Den oplyste danske Almenheds Opfattelse af de sædelige Krav paa dette Omraade gaar utvivlsomt — afset fra Opfattelsen hos dem, der af religiøse Grunde føler sig forpligtet til at følge Kirkens nuværende Lære — ud paa, at Personernes Kønsforhold er et strengt privat, som strengt taget ingen Udenforstaaende kan dømme om. Spørgsmaalet om det kønsusædelige mener jeg derfor, man maa lade ligge; Lovene fordrer ikke, at en Mand eller en Kvinde skal være sædelig i kristelig Forstand; de fordrer blot, at han eller hun skal væhe hæderlig. Jfr. i øvrigt som afgørende Bevis den Adcitations- og Regresret, § 14 i Loven af 1908 indeholder for de enkelte Concumbenter.

Den anden Indvending, jeg kunde tænke mig fra velmenende Menneskers Side, er den, at Alimentationslovene kun har til Opgave at være Led i den sociale Forsorg for Børnene, og at Bestræbelserne i Paternitetssagerne derfor kun bør rettes paa at skaffe Børnene en Fader, som Samfundet kan holde sig til for de Udgifter, Børnenes Tilværelse forvolder det, og — føjer nogle Radikale til — saavidt muligt kun een Fader, idet Barnet staar sig bedre ved at leve paa den Livsløgn, at Arbejdsmand Jensen fra Hobrogade er dets Fader, end ved at leve paa den Sandhed, at saavel Grosserer Dyrup som Premierløjtnant Schmit og Arbejdsmand Jensen k a n v æ r e dets Fader.

Det er nødvendigt at dvæle lidt ved denne Indvending, ikke fordi det i Øjeblikket er at befrygte, at juridiske Dommere b e v i d s t skulde lade sig lede af den — dertil er det for klart, at den — som kun angivende en formodet Lovgrund for Alimentationslovenes Regler — ikke kan spille ind ved Afgørelsen af en concret Retstvist, men dels paa Grund af den Magt, den ubevidst kan have, dels fordi det altid er at befrygte, at den kan føre L o v g i v n i n g s m a g t e n til Skridt, der gaar Indvidernes Ret for nær. Den har jo allerede haft Held til at gøre det af med et Regeringsforslag, idet det Forslag, der førte til Lov Nr. 113 af 29. April 1913, i § 5 havde en Regel, som — det skulde synes meget fornuftigt — gav dømte Barnefædre Ret til i 1 Aar fra Dommens Dag at forlange Sagen genoptaget til Inddragelse af flere Concumbenter. Det lykkedes en Del Mænd i Folkethinget, som var Tilhængere af Reglen: 1 Barn 1 Fader, at faa fjernet denne Paragraf fra Loven.

Der er formentlig det at sige til denne Tankegang, at den sammenblander humanitære Forholdsregler med juridiske. Et er, hvorledes man vil ordne Samfundets Forsorg for de udenfor Ægteskab fødte Børn, et andet Afgørelsen af Retsspørgsmaal. At sige til en Mand: du skal gælde for Fader til dette Barn, fordi dets Moder har udpeget dig dertil, uanset at vi véd, at Faderen lige saa godt kan være N. N., og selv om du i dit Inderste er forvisset om, at du ikke har besvangret hende, og du skal ikke blot betale til Barnets Underhold, men du maa slet ikke drage N. N.s Forhold til Barnet frem — det er en Uretfærdighed, og det en

af den Slags Uretfærdigheder, som Samfundet ikke uden Risico tillader sig. Det, at Samfundets egne Myndigheder krænker en Persons Retsfølelse, er nok et for Verdenshusholdningen lige saa betænkeligt Factum, som at en Tjenestepige nedkommer med et Barn. Raisonneres der af Samfundets Myndigheder paa den Maade, har Manden, der véd, at hans Samleje ikke har været befrugtende, jo intet andet Vaaben til at værgе sig end at forsøge en Nægtelse af Samlejet; m. a. O.: vi er inde paa at drive ham til Mened. Man bør aldrig glemme *Anatole France's* Fortælling: *Craquinbille*. Nej, Retfærdighed for sig og Samfundsforsorg for sig. Domstolene er til for at værgе Folk mod Uretfærdigheder, ikke for at forvalte Smaabørns Livsskæbner ved at anvise dem en Fader. Heller ikke er Domstolenes Opgave udtømt med at anvise Skattemyndighederne Personer, hvor disse kan faa Udgifterne til uægte Børns Pleje refunderede. Skulde det være Meningen med Alimentslovene, burde det være sagt rent ud, saa at Dommeren kunde sige til den indstævnte, der erkender Samleje, men nægter Paterniteten: »Min Ven, Samfundet giver aarlig 360 Kr. til dette Barns Pleje, og Skattelovene siger, at dette Beløb skal refunderes, og at alle de, der har nydt Moderens Gunst i 2 Maaneder, som nærmere angives af Retslægeraadet, skal hæfte solidarisk for Refusionen.« Saa kunde Manden maaske beklage sig over denne Form for Beskatning, men ikke over Uretfærdighed af Dommeren. —

Jeg tror hermed at have godtgjort, at forsaavidt Retsfølelsen tilsiger de her forsvarede Afgørelser af de omhandlede 4 Tilfælde, vil det staa Dommeren frit for at træffe dem. De nævnte Afgørelser er jo imidlertid individuelle. Tilbage staar da det Spørgsmaal: Kan der trækkes almindelige Regler eller en almindelig Regel op, af hvilken de naturligt lader sig opfatte som specielle Anvendelser?

Maa jeg først indledningsvis protestere imod, at de forsvarede Afgørelser bliver angrebne, hvis det ikke lykkes mig at angive saadanne almindelige Regler, eller dog deres Rigtighed suspenderet, indtil det lykkes. Al Retsudvikling er, som bekendt, sporadisk og tager med Nødvendighed sin Begyndelse i Enkelttilfældet. En Dommer kan afgøre en Sag rigtigt, selv om hans

videnskabelige Evner ikke slaar til til at udfinde de dybere Love for Afgørelsen.

I Tilfældet med den Forlovede i Esbjerg, som Pigen lokkede til et Samleje, fordi hun mener sig besvangret og vil have sin Forlovede at udlægge — er Retsgrunden til, at han faar fuldt Regreskrav mod hende for, hvad han kommer til at betale til Barnet, den anvendte Svig. O v e r f o r B a r n e t forpligtes han, saafremt der ikke foreligger et bonæ fidei Bevis for, at Pigen virkelig v a r besvangret, da hun havde Samleje med ham. H u n maa derimod yde Erstatning til ham, medmindre hun fører Bevis for, at hun først blev besvangret ved Samlejet med ham. Det pønale Moment, der er heri, er retfærdiggjort ved hendes Gemenhed; kun saaledes kan der under de foreliggende Omstændigheder trædes op imod denne. Man indvende ikke: *nulla poena sine lege*. Denne Grundsætning — der som alle Grundsætninger indeholder nogen Overdrivelse — tør nok antages ikke at finde Anvendelse paa Forhold som det omhandlede, hvor Straffen holdes indenfor de Rammer, som selve det private Retsforhold danner. Meningen med de citerede latinske Ord er jo, at Folk skal være værgede mod Straffe, der kommer bag paa dem; men det kommer saa sandt ikke bag paa hende, at hendes Gemenhed ikke bærer den ønskede Frugt. — Det er iøvrigt klart, at Meningen ikke er, at enhver Svig i Kærlighedsforhold skal medføre, at Pigen fortaber den hende tilkommende Ret overfor sin Kæreste. Det er saaledes ogsaa Svig — og kan vel ogsaa kaldes gement — at en Pige foruden med sin Kæreste, men hemmeligt for denne, vedligeholder et Kønsforhold til en tredje, men i det her omhandlede Tilfælde foreligger det særlige, at hun træder i — eller genoptager — det intime Forhold til sin Kæreste 1) paa en Tid, da hun mener sig besvangret af en Anden og 2) netop for at udlægge Kæresten som Fader.

Overfor den Kvinde, der erhvervsmæssig driver Utugt, kan Retsgrunden til Mandens Frifindelse, henholdsvis hans Erstatningskrav mod hende, søges i to Forhold. For det første er den Handling at have Samleje med en Mand for Betaling usædelig i en ganske anden Forstand end det simple Samleje udenfor Ægteskab. Det sidste er kun usædeligt efter den officielle Reli-

gions officielle Moralforskrifter; men at have Samleje for Betaling er usædeligt, om jeg saa maa sige: efter *jus gentium*; der er slet ingen praktisk Tvivl om dette Forholds Usædelighed. Heraf følger vistnok, at et saadant Samleje ikke kan paaberaabes som Søgmaalsgrund paa Moderens egne Vegne, men højst paa Barnets. Hermed er imidlertid kun godtgjort, at hun ikke kan indtale § 2-Bidragene, ikke at hun med Hensyn til § 1-Bidragene er dækningspligtig overfor Manden, fordi hun ikke kan oplyse de Andre, der kan være Barnets Fader. Og i Virkeligheden ser jeg heller ikke, at Dækningsansvaret kan paalægges hende af denne Grund; thi Manden vidste jo, at hun ikke kunde opgive de andre Concumbenter; hun har derfor nok handlet usædeligt, men ikke uhæderligt overfor ham. Hvis Dækningsansvaret ikke kan paalægges hende som paahvilende hende efter almindelige Retsgrundsætninger — jfr. herom det følgende om de to sidste af de 4 Tilfælde — ser jeg ikke, at der er nogen Hjemmel til at paalægge hende det¹).

Der er imidlertid en anden Retsgrund, som — saa vidt jeg ser — maa føre til Mandens Frifindelse ikke blot for Krav fra Moderens Side, men ogsaa for Krav fra Barnets Side. Det er denne: Selv om almindelige processuelle Regler fører til, at man i stor Udstrækning i Stedet for Lovens Ord om, at Bidragspligten paahviler Faderen, maa substituere, at Pligten paahviler den, som kan være Faderen — maa denne Substitution, som begrundet ikke i en Ændring af den materielle Ret, men alene i Umuligheden af at faa et fuldt Bevis for Faderskabet, dog altid være betinget af, at der er en vis Formodning for, at den Udlagte er Faderen. Denne Formodning aftager naturligvis i omvendt Proportion til Concumbenternes Antal, og hvor Tallet paa disse bliver meget stort — saa at Formodningsprocenten kun er f. Eks. $\frac{1}{60}$ eller $\frac{1}{100}$ — der maa det sikkert være det retfærdigste at betragte den som saa ringe, at den er $= 0$, og derfor frifinde helt. Denne Retsgrund medfører, som det vil ses, Frifindelse ikke blot

¹) Der kan forøvrigt naturligvis spørges, om man ikke under visse Forhold gør Uret ved saaledes ubetinget at kalde en Kvindes Salg af sin Gunst usædelig, og om det derfor ikke er bedst helt at holde Usædelighedsmomentet udenfor de juridiske Betragtninger.

for Krav rejste af Skøger, men ogsaa for Krav rejste af Messalina'er.

Tilbage staar det vanskeligeste: at finde Retsgrunden for Indstævntes henholdsvis halve Frifindelse for § 2-Bidragene og Regres til Moderen for § 1-Bidragene i Tilfældene med den ukendte Motorcyklist og den udenlandske Soldat. — Kan man ikke i al Jævnhed søge Retsgrunden deri, at Moderen, naar hun vil rejse Krav om Underholdsbidrag til sit Barn, har en Pligt til — i den Forstand, at det er en Betingelse for hendes Ret — at vide bestemt, mod hvem Kravet skal rejses? Man kunde — nærmere — stille denne Fordring til hende paa to Maader: strengest — som i engelsk, fransk og tysk Ret — at hun skal vide, hvem der er Faderen, mildest saaledes, at hun skal vide — og rykke ud med — hvem der kan være det. Det kan aldrig være Ret — uanset Tilstanden i forrige Aarhundrede — at Moderen vil kaarlig skulde kunne udtage en bestemt. Det er et elementært Retsprincip, der forbyder noget saadant. Kan eller vil Moderen ikke opgive de Paagældende, maa hun selv tage Skade for Hjemgæld, enten i Form af, at hendes Sag afvises, saa at hun for Tiden slet intet faar, eller — mildere — i Form af, at hun maa være Selvskyldnerkautionist for det Dækningskrav, hun berøver dem, hun sagsøger, paa dem, hun ogsaa burde have søgt. Jeg maa tilstaa, at dette forekommer mig at være en fyldestgørende Begrundelse af det, der skulde bevises. Men lad os prøve den ved at forskyde Retstilfældene noget. Lad os sætte:

1) at hun selv er bleven narret med Hensyn til Identiteten af en af Concumbenterne, idet han har gaaet under falsk Navn,

2) at den ene af Concumbenterne har opgivet rigtigt Navn og haft Værneting her paa Avlingstiden, men derpaa er rejst til Australien,

3) at den ene Concumbent er et sølle Ladegaardslem.

Af disse Tilfælde er 2) og 3) sikkert utvivlsomme. Her kan Moderen inddrage de Paagældende under Sagen — i Tilfælde 2 i alt Fald ved Hjælp af offentlig Stævning efter Lov 113 af 1913 § 6. — Hovedindstævnte faar saa sin Regresret til dem fastslaaet, og at denne maaske intet er værd for ham i Penge, kan ikke lægges Barnemoderen til Last; hun hæfter efter Retsgrunden

kun for *nomen esse verum*, ikke for *nomen esse bonum*. Ja, hæfter hun for *nomen esse verum*? Det er Spørgsmaalet i Tilfælde 1. Det er vist et meget tvivlsomt Spørgsmaal. Den Retsgrund, jeg anførte for at lade hende hæfte for den Anonyme, synes ikke nødvendigvis at føre til, at hun ogsaa maa hæfte for dem, der narrer hende. I en Artikel i U. f. R. 1920, S. 305 ff. har jeg taget Ordet for, at hun maa hæfte, fordi hun er nærmere til at bære Risikoen end den Indstævnte, der jo absolut intet har kunnet foretage for at sikre sig Paagældendes Identitet. Man kunde ogsaa fremhæve, at den Regel, at hun ubetinget hæfter for den Paagældendes Identitet, er den mest opdragende, idet den tvinger Kvinden til at passe paa, hvem hun indlader sig med, og den letteste at praktisere, idet den afskærer Bevisrøvl med Hensyn til, om hun havde Føje til at tro, at hun vidste, hvem den Paagældende var. Det er jo nemlig klart, at hendes Stilling ikke kan blive bedre, fordi Motorcyklisten, som hun forudsættes at have truffet for første og eneste Gang, blot har fortalt hende, at han hed Georg Sørensen og boede paa Frederiksberg. Ondt af hende faar man først, hvis han i længere Tid har »gaaet med hende« under det falske Navn.

Lad os tage et andet Tilfælde. En Opvartningspige i Provin- sen henvender sig til Politiet for at faa en Fader sat i Bidrag til sit Barn. Hun angiver Samleje paa omtrent samme Tid med en dansk Sømand og en Svensker, som kun blev ganske kort Tid paa Stedet, hvor hun var. Efter lang Søgen fra Politiets Side findes den danske Sømand. Han forlanger Svenskeren inddraget i Sagen og henviser til Lov Nr. 130 af 1908, § 14, 2. Stk., hvorefter Indklagede kan fordrø enhver, som efter Moderens Forklaring kan være Faderen, inddraget under Sagen. Skal han nu heroverfor afspises med, at Politiet ikke har kunnet finde Svenskeren? Jeg synes, at han i alt Fald maa være berettiget til at fordrø, at hun giver saa fyldige Oplysninger om Svenskeren, at dennes Identitet kan konstateres. Men skal hun endvidere bevise, at hans Ophold her i Landet var af den Bøskaffenhed, at det begrundede Værneting for ham? Jeg synes: ja. Jeg synes, det er retfærdigst, mest opdragende og retsteknisk klarest, at hun bærer Risikoen.

Men, nu kommer Problemet i en vanskeligere Udgave: Sæt, at Pigen i sidstnævnte Tilfælde hævder, at Svenskeren ikke kan være Faderen, fordi hun har haft sin Menstruation efter Samlejet med ham, eller fordi han afbrød Samlejet? Ordene i § 14, 2. Stk. kan siges ogsaa for dette Tilfælde at hjemle Sømanden Inddragelsesretten, thi der staar »efter Moderens Forklaring eller det under Sagen iøvrigt oplyste kan være Barnets Fader«, og Retslægeraadet hævder bestemt, at Menstruationens Indtræden ikke er et Bevis for, at Undfangelse ikke har fundet Sted, og gaar meget vidt i Retning af at anse Conception for mulig, selv om Samlejet afbrydes.

Denne Vanskelighed maa dog maaske nok — forudsat at nærmere Beviser ikke kan skaffes — løses ved, at man bliver staaende ved Moderens Forklaring, i alt Fald hvis den ikke in concreto er mistænkelig. Den almindelige Mulighed, der er for at hun kan tage fejl i sin Bedømmelse af, om Samlejeakten har kunnet besvangre hende, forekommer mig ikke — under den foreliggende Bevisnød — tilstrækkeligt Grundlag til at kassere en Forklaring, hvis denne iøvrigt maa antages afgivet ærligt. Jeg vilde derfor ogsaa mene, at, hvis Tilfældet med den anonyme Motorcyclist forelaa saaledes, at Klagerinden vel erkendte Samleje med denne, men hævdede, at det ikke kunde have besvangret hende, og hendes Forklaring herom efter anstillet Forhør og Krydsforhør maatte antages ærlig, maatte Indstævnte dømmes til alene at betale Bidragene. Men — Dommeren maa ikke være for hurtig til at tro Kvinderne i saa Henseende. Jeg har haft flere Tilfælde, hvor Moderen med Englemine har forsikret, at Conception ved et Samleje med N. N. var udelukket, og hvor N. N., naar han derpaa blev afhørt, straks gladelig tilbød at betale sammen med den, hun først havde udlagt. Men hvis Forhørets og Krydsforhørets — det er ubetinget en Mangel ved Proceduren i disse Sager, at Dommeren skal besørge begge Dele — Slutningsresultat bliver, at Moderens Forklaring maa antages at være ærlig, saa synes det rigtigst, at Indstævnte dømmes fuldt ud og uden Regres; thi Forudsætningen for at tillægge ham Regres hos Moderen er jo dog, at den anden Concumbent, hvis han var bleven inddraget, maa antages at ville være bleven dømt, og herom

er der formentlig — uanset Retslægeraadets Mening — for megen Tvivl, naar Moderen forklarer som anført. Jeg henviser herfor ogsaa til Grundsætningen i L. 1908 § 14, 3. Stk.

Man indvende ikke, at Erkendelsen af, at Regresretten hviler paa den sidstnævnte Forudsætning, maa lede til, at Regresretten aldrig — altsaa heller ikke i vore oprindelige Hovedtilfælde — kan tilkendes Indstævnte, da den ikke inddragne Tredjemand jo ikke kan dømmes paa Moderens Sigtelse alene, og det saaledes altid er hypothetisk, om han vilde være bleven dømt, hvis han havde været inddraget. Thi naar Moderen har erkendt at have haft et Samleje med ham, ved hvilket hun kan være bleven befrugtet, maa der indtil videre i Relation til hende gaaes ud fra, at han vilde kunne være bleven dømt. Men kommer den engelske Marinesoldat senere til Danmark, og falder Paternitets-sagen mod ham saa ud til hans Ed, og aflægger han Eden, saa maa naturligvis Moderen kunne forlange tilbagebetalt af Indstævnte, hvad hun maatte have tilsvaret denne til Dækning af hans formentlige Krav paa Englænderen. —

Spørgsmaalet, om Regreskravet ikke er for ubestemt til, at der kan gives Dom derfor, maa af de i den før citerede Artikel i U. f. R. angivne Grunde formentlig besvares nægtende. Det, der særlig volder Tvivl, er jo den Omstændighed, at Underholdsbidraget kan sættes forskelligt efter de forskellige Fædres Kaar. Men det synes mig her saa lidt som ellers at kunne udelukke et Krav, at dettes Størrelse ikke nøjagtigt kan dokumenteres. Man maa gaa efter det normale og altsaa tillægge Regres for Halvdelen af, hvad Indstævnte kommer til at betale, med den Maksimalbestemmelse, at Regreskravet ikke maa overstige Halvdelen af Normalbidraget paa vedkommende Egn. Dommen maa antages at være exigibel mod Forevisning for Fogden af Dokumentation for, hvad Indstævnte har betalt, men kan, som før sagt, ikke exekveres i Underholdsbidraget selv, selv om dette befinder sig paa Moderens Haand.

Fra min første Studentertid erindrer jeg, at denne Forenings Formand engang i en Forelæsning anførte som Argument mod en vis Fortolkning, at den førte til Resultater, der stred mod

Retsfølelsen. Jeg husker, at jeg fandt dette Argument mærkeligt uvidenskabeligt; jeg var tilbøjelig til at sige med Erasmus Montanus: »Efter en Fogeds Samvittighed kan man ikke dømme.«

Aarene er gaaede, og jeg giver nu Professor *Jul. Lassen* ganske Ret. Man maa dømme, om ikke efter en Ridefogeds, saa dog efter en Dommers Samvittighed.

Men vi lærte jo ikke i Privatrettens alm. Del, at Retsfølelsen er en Retskilde. Nej, det blev i hvert Fald ikke pointeret saa bestemt, som det efter min Mening skulde. Sagen er vist, at det som Retskilde kuldlyste Begreb Forholdets Natur maa slaaes i 2 Stykker. At Forholdets Natur indicerer en bestemt Afgørelse, kan enten betyde, at Retsfølelsen kræver denne, eller at den er den mest praktiske; og som De af det foregaaende vil have forstaaet, gør det efter min Mening en afgørende Forskel, om Forholdet er det førstnævnte eller det sidstnævnte. For mine 4 Hovedtilfældes Vedkommende er det Retsfølelsen, der kræver de forsvarede Afgørelser, og jeg maa derfor kræve respekteret Underdommernes ubetingede Ret — og Pligt — til at træffe disse, uden at behøve at skele til, om de mulig strider mod tilvante Forestillinger eller mod en Tendens i Praxis til Chablonmæssighed. Med Hensyn derimod til det almindelige Spørgsmaal, om Barnemødrene altid har et Slags Kautionsansvar for de Barnefædre, de ikke udleverer til den indstævnte Barnefaders Retsfølgning, mener jeg, at dette Spørgsmaal ikke behøver at være et Spørgsmaal om Retfærdighed eller Uretfærdighed, men om hvilken af flere mulige Ordninger, der er den mest praktiske, og forsaavidt kan Underrettsdommeren naturligvis nok komme med sit Forslag. saalænge res er integra, men naar en overordnet Instans har talt, bør denne følges.

D i s k u s s i o n.

Politiinspektør *Buch* havde saavel i Retshjælpen som i Politiet haft meget med Barnemødrene at gøre, og mente, at man i langt overvejende Grad maatte have Sympatien for dem. Spørgsmaalet er baade et menneskeligt og et juridisk; stiller man det i for stærk juridisk Belysning bliver det uløseligt, idet ingen vil paa-

staa, at der kan være flere Fædre til et Barn; Juraen opererer derfor her med et fingeret Begreb: Man statuerer en vis Regresret efter Billighed.

Taleren ansaa det for meget betænkeligt at statuere den af Foredragsholderen omtalte Regres overfor Barnemoderen; det hos Kvinderne, som i Foredraget kaldes Gemenhed etc., maa snarere kaldes Uforsigtighed, og herpaa kan de i Foredraget omtalte Resultater ikke bygges.

Han maatte anse det for meget betænkeligt, at et saa vigtigt Spørgsmaal, som det foreliggende, kunde afgøres i en af Byrettens Afdelinger ganske i Strid med almindelig Praksis.

Overretssagfører *Ivar Schrøder* erklærede sig enig med forrige Taler for saavidt angik hans Slutningsbemærkning.

Kontorchef *L. N. Hvidt* vilde som tidligere Sekretær i Retslægeraadet blot henlede Opmærksomheden paa, at Raadet eller Læger aldrig udtaler, at den eller den er Fader; der tales alene om Mulighed.

Dommer *St. Grundtvig* var nærmest enig med Foredragsholderen; ogsaa hans Retsfølelse vilde hyppigt føre til de hævdede Resultater. Det er maaske farligt at dømme saaledes, men Grunden hertil er, at det, man gaar ud fra, jfr. den almindelige Praksis, beror paa urigtige Grundsætninger, som man gerne skulde bort fra.

Taleren sluttede med nogle Bemærkninger om Retsplejelovens Indflydelse paa de tidligere om Alimentationssager gældende Regler og mente, at hele Spørgsmaalet trænger baade materielt og processuelt til Revision.

Overretssagfører *Henrik Sachs*: Foredragsholderen fortjener Tak, fordi han har taget Spørgsmaalet op, det kan ikke afvises med en blot og bar Protest; det maa ikke overses, at ogsaa Barnefaderen kan være den, der fortjener Sympatien, og for ham er Sagens Afgørelse hyppigt af vidtrækkende økonomisk Betydning.

Overretssagfører *Knud Jærner*: Spørgsmaalets Kærne er, om Retten tilkommer Moderen eller Barnet; den er absolut ikke Moderens; blandt andet det, at vi i Modsætning til tysk Ret ikke anerkender *exceptio plurium*, viser, at det er Hensynet til Bar-

net, som hos os er det fremherskende; noget andet er, at der sikkert vises for stor Blødsødenhed overfor de hyppigt letsindige Barnemødre.

Foredragsholderen maatte stadig fastholde det centrale i sit Syn paa Sagen. Der bør ikke gaas ud fra forud fattede Meninger, og Domstolene bør ikke give Domme, der strider mod Dommerens Retsfølelse.

Overfor sidste Taler maatte han hævde, at Bevis savnes for, at Retten er Barnets.

LOVGIVNING OM BESTIKKELSE.

(Foredrag af Landsretssagfører Charles V. Nielsen den 28. Februar 1921).

Paa Handels-Kongressen i Paris, hvor et internationalt Handelskammer blev dannet, og hvor alle de førende Lande var repræsenteret, var ogsaa Spørgsmaalet om illoyal Konkurrence og om Lovgivning herimod paa Dagsordenen. Paa Forslag af et Udvalg, der var nedsat til Behandling af Sagen, vedtoges enstemmigt en Udtalelse om, at man først og fremmest skulde have Opmærksomheden henvendt paa Bestikkelses-Uvæsenet. Kongressen fremhævede Ønskeligheden af en særlig Lovgivning, saa ensartet som mulig, i alle Lande, en Lovgivning, der skulde brændemærke Bestikkelse og Underhaandsprovision som en Forbrydelse, og som skulde tillade enhver skadelidende at rejse Krav om Erstatning. Samtidig paapegede man, at Bestikkelses-Uvæsenet ikke holdt sig indenfor Forbrydernes eget Land, men ogsaa anvendtes i den internationale Handel og derfor krævede internationale Forholdsregler.

Bevægelsen stammer fra England, hvor man har dannet en Liga til Ondets Bekæmpelse.

Nogle Artikler i »Times« i 1876 affødte det første Forsøg paa en Lovgivning mod Bestikkelse, men Forsøget blev resultatløst. Først i 1889 lykkedes det at faa en Lov mod Bestikkelse ved Kontrahering med det Offentlige, men der gik endnu en Række Aar, inden man fik en Lov mod Bestikkelse og Underhaandsprovision i Forretningslivet i Almindelighed, nemlig i 1906, efter Udkast af den berømte Dommer Sir Edward Fry. Verdenskrigen med sin Demoralisation medførte, at man i 1916 skærpede denne generelle Lov, hvor det drejede sig om Bestikkelse ved Kontrahering med offentlige Myndigheder, og i saa Til-

fælde paalagde man den Sigtede at bevise, at Modtagelse af Gave eller anden Opmærksomhed ikke var nogen Bestikkelse.

I De forenede Stater haves ikke nogen federal law direkte mod Bestikkelse og kun undtagelsesvis vil denne Handling kunne rammes af Shermans anti trust law. Derimod har the federal trade commission act af 26. September 1914 i sin § 5 en saalydende Bestemmelse: »Unfair methods of competition in commerce are hereby declared unlawfull«, men Loven er ikke nogen med Strafbestemmelser udstyret Lov; derimod kan Kommissionen gennem the circuit court af appeals faa Bestikkelse i Handelsforhold forbudt i de konkrete Tilfælde. Dette var imidlertid ganske utilstrækkeligt, og Kommissionen henvendte sig derfor i 1918 til Kongressen med Anmodning om en speciel Lov mod dette Uvæsen. Denne Henvendelse affødte forskellige Forslag, der i Løbet af 1919 fremsattes dels i Repræsentanternes Hus, dels i Senatet og blev henvist til Udvalg. Derimod er der i en Række Stater (ialt 28) givet Lovbestemmelser mod Bestikkelse, enten i al Almindelighed (Washington, Connecticut, Jowa, Nevada, New-York, Syd-Carolina og Wisconsin) eller for særlige Omraader af Erhvervslivet. Desuden har Præsident Wilson for Panamakanal-Zonen udstedt et meget detailleret Reskript mod Bestikkelse og Underhaandsprovision.

Frankrig har i Napoleons Lovbog §§ 1382 og 1383 nogle Lovbestemmelser, der i deres Almindelighed udtaler, at den, som tilføjer en anden nogen Skade, bliver pligtig at yde ham Erstatning herfor. Men Paragraferne omhandler kun det civile Ansvar og ikke det kriminelle Ansvar, og Ansvarret rammer kun Delicter og quasi-Delicter. Jeg mener derfor ikke, at man kan medregne disse Paragraffer til Lovbestemmelserne mod Bestikkelse og Underhaandsprovision og har blandt Skoleeksemplerne paa Anvendelsen af de nævnte Paragrafer ikke fundet noget Eksempel paa deres Anvendelse i saa Henseende.

For Tysklands Vedkommende haves i Loven af 7. Juni 1909 om unlauteren Wettbewerb en særlig Paragraf (12), indeholdende et Straffeforbud mod Bestikkelse i Konkurrenceøjemed.

Civilretlig bedømmes Bestikkelse efter forskellige Paragrafer i B. G. B.

I en Artikel i D. J. Z. (1905. 991) hævder Forfatteren, Stanz, at man foruden B. G. B. § 138 om gute Sitten har andre Bestemmelser mod Bestikkelse. Saaledes kan Principalen afkræve sin Funktionær de oppebaarne Schmiergelder efter B. G. B. § 667, der kræver fuld Regnskabsaflæggelse af Agenter for deres Mellemværende med Forretningens Kunder. Endvidere henviser Forfatteren til § 826 om Skadeserstatning for illoyale Handlinger.

Efter B. G. B. § 138 er Løftet om Underhaandsprovision ugyldigt, medens omvendt erlagt Underhaandsprovision ikke kan tilbagefordres, hvis selve Forretningen er ugyldig (B. G. B. § 814).

Efter H. G. B. § 72, 1 (Utroskab i Tjenesten) og Gew. Ordn. § 133 c kan en Funktionær straks afskediges for Bestikkelse.

I denne Forbindelse skal jeg blot anføre, at man i Østrig indførte Bødestraf for passiv Bestikkelse i offentlige Anliggender, en Bødestraf, der idømtes administrativt.

Sverige har fornylig ved Lov Nr. 446 af 19. Juni 1919 indført særlige Straffebestemmelser mod Bestikkelse.

Hvad norsk Ret angaar, da haves ingen almindelige Lovbestemmelser mod Bestikkelse, men i den norske Straffelov haves nogle i den Retning ret primitive Bestemmelser:

Kommer vi derefter til Danmark, da ligger Sagen saaledes, at vi staar paa ret bar Bund, fraset Bestemmelserne i Søløven og Straffelovens §§ 118 til 122 om Bestikkelse af Embedsmænd; af nyere Love kan dog nævnes Huslejelovens Forbud mod Ducører. Der fandtes dog i det for Rigsdagen i den ordentlige Samling 1911—12 forelagte Forslag til Reklameloven en Bestemmelse, hvorefter der fastsattes Straf for den, der, medens han er i Tjeneste hos en Forretningsdrivende, uden dennes Vidende modtager eller lader sig tilsiige Gave eller anden Fordel for med Krænkelse af Tjenesteforholdet at forskaffe Tredjemand en Begunstigelse, og det samme skulde gjælde den, der giver eller tilsiiger saadan Gave. Denne Bestemmelse forsvandt imidlertid af Lovforslaget under dettes Behandling i Landstinget.

Foretager man en sammenlignende Undersøgelse af det Komplex af Love, som er givet i de forskellige Lande, vil man finde ret store Ligheder, men ogsaa Uoverensstemmelser.

Tager man de forskellige Spørgsmaal, der rejser sig enkeltvis, vil jeg anlægge følgende Betragtninger:

1) **Hvad er Underhaandsprovision?** Herved forstås en Provision, som betales af en Kontrahent til Funktionærer hos Medkontrahenten. Provisionen beregnes gerne som visse (aftalte) Procenter af Omsætningsbeløbene, og Transaktionen sker uden Medkontrahentens Vidende. Hvor vidt denne lider økonomisk Skade herved, er for Begrebet irrelevant. Det kan jo tænkes, at Yderen først efter Afgivelsen af sit Tilbud erfarer, at en eller flere Funktionærer hos Tilbudsmotageren skal have Underhaandsprovision enten for overhovedet at faa Forretningen i Stand eller for at faa Leverancen til at glide glat, ligesom Yderen overhovedet kan tage Underhaandsprovisionen med i sine Kalkulationer og dog kan hans Tilbud være fordelagtigere end Konkurrenternes, der ikke har kalkuleret hermed. I Almindelighed vil dog Medkontrahenten blive forfordelt herved, enten ved at der leveres en ringere Vare eller mindre Kvantum, eller ved, at Varen eller Arbejdet bliver dyrere end hos Konkurrenterne. Men Ondet er maaske nok saa alvorligt, hvor det ikke drejer sig om bestemte Forretninger, men hvor vedkommende Funktionær har en vis Dispositionsret med Hensyn til Komplettering af Varelager, Reparationer, Nyanskaffelser. Her er Faren nemlig en dobbelt, idet Leverancerne maaske er ganske upaakrævede, f. Eks. hvor en Chauffør kasserer gode Ringe for at faa Kontanter ved Bestilling af nye.

2) **Hvad er Bestikkelse?** Begrebsmæssigt er Underhaandsprovision en Form for Bestikkelse, men teknisk set er Bestikkelse Betegnelsen for al anden Ydelse af økonomiske Værdier, herunder Laan, til Funktionærer hos Medkontrahenten. Formen er irrelevant. Ligeledes er det for Begrebet Bestikkelse ligegyldigt, om der foreligger andre utilbørlige Forhold, f. Eks. Forfalskning af Vægtседler. Formerne for Bestikkelse er legio. En meget almindelig Form er, at vedkommende Funktionær køber Varer til sig selv til Underpris, dels til eget Brug, dels ligefrem til Viderealg, men jeg mener, at ogsaa Salg til almindelig en-gros Pris som Favør til en saadan Funktionær, er Bestikkelse, idet han ellers ikke vilde kunne købe til en-gros Pris.

3) De civilretlige Følger af Bestikkelse, betragtet som Forbrydelse i Lighed med Svig og Bedrageri, maa nødvendigvis blive mangeartede og vidtrækkende. Tager vi det Land, som har størst Erfaring, England, finder man i Dommene udtalt forskellige civilretlige Følger, som

a) Principalen kan træde tilbage fra en Kontrakt, hvor Medkontrahenten har anvendt Bestikkelse mod hans Personale, selv om Bestikkelsen i det givne Tilfælde ikke særlig refererer sig til denne Forretning.

b) Principalen kan ogsaa, naar Kontrakten delvis er opfyldt, hæve Handelen og forlange status quo genoprettet, hvis det lader sig gøre.

c) Principalen kan nøjes med at betale Medkontrahenten saa meget mindre, som denne har anvendt paa Bestikkelse.

d) Principalen kan paa staaende Fod afskedige den Funktionær, som har modtaget Bestikkelse og affordre denne Beløbet eller Værdien af Bestikkelsen.

Naar Principalen kræver Skadeserstatning for sit ved Bestikkelse lidte Tab, hvilken Erstatning han kan kræve baade hos sin bestukne Funktionær og hos Medkontrahenten, en for begge og begge for en, behøver han ikke derfra at trække det Beløb, som Bestikkelsen androg, og som han allerede ved Dom har faaet tilkendt hos Funktionæren.

Her skal gøres den Bemærkning, at baade Bestyrelse og Direktion i et Aktieselskab betragtes som Funktionærer overfor Selskabet, hvorfor saadanne Personer, der modtager Bestikkelse eller som oppebærer hemmelig Fortjeneste under Forhold, der strider mod Selskabets Interesser, er ifaldet Straf og Erstatning. Ligeledes vil Kommissionærer og Agenter være pligtige at gøre Regnskab for alt, hvad de har ud af de af dem gjorte Forretninger.

Ligeledes skal bemærkes, at her ogsaa gælder den almindelige Regel, at den, som lader en Handling foretage ved en anden, foretager den selv, retlig set.

4) Præsumption for Bestikkelse. Hvor der er ydet Gratifikation eller økonomisk Fordel til Personale hos Medkontrahenten, fastslaar Lovgivningen gerne, at der er Præsumption for Bestikkelse, og det bliver da de Sigtedes Sag at føre fuldt

Bevis for, at Bestikkelse ikke har været hverken tilsigtet eller opnaaet. Her maa man naturligvis dog se paa Arten og Pengeværdien af det ydede, at ikke rene Opmærksomheder for Smaatjenester dømmes som Bestikkelse, f. Eks. hvor et Lagerpersonale bliver over Tiden for at modtage forsinkede Vognlæs og herfor modtager en Gratifikation, selv om de maaske overfor Principalen alligevel lader sig betale for Overarbejde.

5) Giverens Motiver til at anvende Bestikkelse er Retten uvedkommende. Det almindeligste Motiv vil sikkert være, at Vedkommende var nødt dertil, da han ellers ikke kunde faa Ordren, fordi Konkurrenterne var villige til at gøre det samme.

Ejheller diskulperes den bestukne af den Omstændighed, at den af ham anbefalede Vare var sine Penge værd, ja maaske endog var billigere end tilsvarende Konkurrenter, naar han dog har modtaget Bestikkelse for dens Anbefaling.

6) H v e m s k a l h a v e P a a t a l e r e t t e n ? Den store Handelskongres i Paris krævede enstemmigt, at Adgangen til at rejse Tiltale for Bestikkelse gjordes saa let som mulig. Ikke alene det offentlige, men ogsaa Foreninger og den enkelte Borger burde have Adgang til at rejse Tiltale, idet Loven formedes i hvert Land paa saa bredt Grundlag, som var foreneligt med vedkommende Lands Procesregler i kriminelle Sager. Civilretligt bør enhver, der har lidt Tab ved Transaktionen, kunne rejse Erstatningskrav i eget Navn.

Ifølge den tyske Lov kan Tiltale rejses af enhver Næringsdrivende, der fremstiller Varer eller Frembringelser af samme eller beslægtet Art eller bringer dem i Handelen, saa vel som af Foreninger til Næringslivets Fremme. De fleste Sager rejses dog af »Verein gegen das Bestehungsunwesen«, der henvender sig til den offentlige Anklager herom, men selv om denne nægter at rejse Tiltale, kan Foreningen for egen Regning rejse og forfølge Sagen.

Ifølge vor Reklamelov skal visse af Handelsministeriet dertil autoriserede Foreninger være eneberettigede til at kræve Tiltale rejst. Dette kinesiske Æske-System bør man imidlertid utvivlsomt ved Bestikkelse som Forbrydelse, Krænkelser af Handlefriheden, forlade. Bestemmelsen er ment som en Kapsun paa alt for ivrig Benyttelse af Reklamelovens ret omdisputable Forseelser, men

vilde være en ulidelig Hemsko paa den frie Ret til at kræve en Forbrydelse behandlet som saadan.

7) *Lovens Omfang*: Den engelske Lov er altomfattende i Principet og angaar ogsaa Bestikkelse af private Tjenestefolk. Et af de i Kongressen fremlagte Forslag tog særlig Sigte paa Bestikkelser ved Chartering, Proviantering og Reparation af Skibe. Den svenske Lov nævner særligt Assurance. Den tyske Lov kræver, at Bestikkelsen skal være sket i Konkurrenceøjemed, medens andre Love kræver, at Gratifikationen skal være sket »corruptly«. Det danske Forslag fra 1912 var meget primitivt. — En Lovgivning mod Bestikkelse maa være effektiv, og dens største Betydning vil sikkert ligge i at stemple Bestikkelse af enhver Art som Forbrydelse. Jeg tror at turde sige, at Bestikkelse bør være strafbar efter vor Straffelovgivnings almindelige Regler, og at man herved i en sjælden Grad vil være i Overensstemmelse med den almindelige Retsopfattelse. Det er en Handling, som baade i passiv og aktiv Form, bør have alle rettænkende Menneskers Foragt.

D i s k u s s i o n.

Overretssagfører *Otto Bing*: Foredragsholderen har særlig tænkt paa det merkantile Liv, men Spørgsmaalet har ogsaa Interesse paa andre Omraader. Maa f. Ex. Sagførerne tage et Vederlag hos den, man skaffer en Prioritet eller anden Pengeanbringelse, et Vederlag, som officielt er hemmeligt for Mandanten, der yder Laanet. Det har altid været Koutume i Sagførerverdenen, men er det heldigt: bør sligt ikke forbydes i et kommende Lovforslag?

Foredragsholderen var enig i, at alle saadanne Provisioner, der var hemmelige for Mandanten, burde forbydes.

NOGLE BEMÆRKNINGER OM FORSIKRERENS REGRESKRAV.

(Foredrag af Professor, Dr. jur. Henry Ussing den 21. Marts 1921).¹⁾

Spørgsmaalet om Forsikrerens Regreskrav har været stærkt fremme i de senere Aar baade i Livet og i Litteraturen. Der er skrevet saa meget derom, at jeg umulig kan give en fuldstændig teoretisk Behandling af Emnet i et enkelt Foredrag. Jeg vil derfor lægge Hovedvægten paa enkelte Spørgsmaal, der har mere aktuel Betydning for os her i Danmark. Og jeg holder mig i Hovedsagen til gældende Ret, saa at jeg kun i mindre Grad kommer ind paa Spørgsmaalet om en kommende Lovordning. Til Indledning maa jeg dog gøre nogle almindelige Bemærkninger.

I Sølovens § 239, 1, har vi som bekendt en Regel om Forsikrerens Regres. Den lyder saaledes: »Har Forsikrerens betalt en Skade, for hvilken den Forsikrede kan fordre Erstatning hos Tredjemand, indtræder han i den forsikredes Ret mod denne.« Forsikrerens faar altsaa Regres, og faar det paa den Maade, at den forsikredes Erstatningskrav gaar over til Forsikrerens — og det gaar over af sig selv, i Kraft af Lovens Regel, uden særlig Transport eller Aftale. ved en *cessio legis*, som man siger i Teorien.

Om tilsvarende Regler gælder for anden Forsikring, er meget omtvistet. Dansk Retspraksis har antaget det — dog mangler der Afgørelser angaaende nogle Arter af Summaforsikring. — I Teorien er der den mest fortvivlede Uenighed.

Til den ene Side er der nogle, som vil give Forsikrerens en bedre Stilling end Sølovens § 239. De siger, at de alminde-

¹⁾ Foredraget er i udvidet Form trykt i Tidsskrift for Retsvidenskab 1921, p. 19—106.

lige Erstatningsregler ligefrem medfører et Krav for Forsikreren; han har som enhver anden Skadelidende Krav paa Erstatning overfor den tilregnelige Retsbryder. Forsikreren har et direkte eller selvstændigt Erstatningskrav; han har derfor ikke Brug for at faa den forsikredes Krav overført til sig.

Denne Teori, Teorien om det selvstændige Krav, skal jeg ikke opholde mig ved i Aften. Den er uden Interesse for gældende dansk Ret, da den klart er forkastet af Højesteret. Og den bør sikkert ogsaa forkastes; den forkastes ialtfald i alle fremmede Lande.

Til den anden Side er der nogle, der har hævdet, at Forsikreren slet ingen Regres har.

I denne Teori er der saa meget rigtigt, at Forsikreren ikke altid bør have Regres.

Det er muligt, at Regres helt bør nægtes ved Summaforsikring. Og selv indenfor Skadeforsikring bør der vistnok anerkendes ret vidtgaaende Undtagelser. Efter min Mening er det imidlertid givet, at man som Hovedregel maa anerkende Regres ved Skadeforsikring. Dette er ogsaa antaget i dansk Praxis, og det er gældende Ret Verden over,

Først taler jeg da om Skadeforsikring, hvorved jeg forstaar Forsikring, hvor Forsikrerens Forpligtelse gaar ud paa at yde Erstatning for en økonomisk Skade. Den skal altsaa være bestemt efter Skadens Størrelse, saaledes at den ialtfald aldrig kan overstige Skadens Beløb. Hovedexemplet er Tingsforsikring.

Hovedreglen for Skadeforsikring maa være den samme, som gælder for Søforsikring. Nogen indgaaende Begrundelse af denne Regel skal jeg ikke give, da Hovedinteressen samler sig om Undtagelserne; men til Forstaaelse af Udviklingen derom skal jeg dog kort skitsere min Opfattelse.

Min Begrundelse af Hovedreglen falder i to Led:

1) Det er ubestrideligt, at Forsikreren i dansk Ret har Regres, naar dette er aftalt, d. v. s. naar Forsikringskontrakten bestemmer det.

2) Hvor intet er aftalt, maa det være Hovedreglen, at Forsikreren har Regres, idet dette følger af almindelige Grundsætninger om *naturalia negotii*.

A d 1. Den første Sætning anser jeg for ganske uomtvistelig.

Dermed skal ikke være sagt, at Aftalen ogsaa altid burde være gyldig. Allerede Lovene i Schweiz og Østrig gør visse Begrænsninger i Hovedreglen, idet de i vidt Omfang afskærer Regres mod Forsikringstagerens nærmeste, Tjenestefolk o. l. Og jeg er tilbøjelig til at tro, at man burde gaa videre endnu. Æren for at have gjort denne Anskuelse gældende tilkommer Højesteretssagfører *N. H. Bache*. Han mener, at en kommende Lov bør give Forsikreren Regres mod Skadevoldere, der har handlet med Forsæt eller grov Uagtsomhed, men at Loven omvendt bør afskære Regres i alle andre Tilfælde, altsaa dels overfor den, der har paadraget sig Ansvar ved simpel Uagtsomhed, dels overfor den, der er ifaldet Erstatningspligt uden Skyld, f. Eks. i Henhold til D. L. 3—19—2 eller de moderne Bedriftslove.

Naar der spørges om den bedste Ordning i en kommende Lov, er jeg tilbøjelig til at følge Bache et godt Stykke Vej, men jeg tror, at han ialtfald gaar lidt for vidt.

Hvad angaar simpel Uagtsomhed, kan man formentlig ikke udelukke Regres i de Tilfælde, hvor den forsikrede ikke er dækket mod sin egen simple Uagtsomhed (f. Ex. Transportforsikring). Men hvor han er det, er der unægtelig meget, der taler for ogsaa at lade Forsikringen dække Trediemand mod Ansvar for simpel Uagtsomhed. Den eneste Betænkelighed ved en saadan Regel er, at den mulig vilde medføre en almindelig Slappelse af Agtpaagivenheden og dermed en Forøgelse af Skadernes Antal og dermed atter en Forhøjelse af Præmierne; men det er dog et Spørgsmaal, om dette vilde ske i et saadant Omfang, at det kunde føre til at forkaste Reglen. I denne Henseende vil jeg gerne høre erfarne Forsikringspraktikers Mening. Men indtil videre er jeg nærmest tilbøjelig til at tro, at man kunde følge Bache.

Paa den anden Side mener jeg ikke, at man bør ophæve Regresen i de Tilfælde, hvor der er Tale om det strenge Ansvar for farlig Bedrift, som følger af moderne Regler om Ansvar uden Skyld ved visse ekstraordinære farlige Virksomheder. Som Eksempel kan jeg nævne Jernbanernes Ansvar for Gnistskade.

Hermed er det dog ikke min Mening at hævde, at Ansvaret for

Tjenerne (D. L. 3—19—2) ubetinget skulde fastholdes overfor Forsikreren. Denne Regel er til Dels Udtryk for Ansvar for ekstraordinær farlig Bedrift, men hvor den gaar udover denne Ramme — f. Eks. Ansvar for Tyende —, kan man sikkert uden Skade udelukke Regres mod Husbonden, naar han ikke er i grov Brøde.

I ret vidt Omfang er jeg altsaa tilbøjelig til at tro, at Bache har Ret *de lege ferenda*; men jeg mener p. d. a. S., at saadanne Undtagelsesregler ikke kan indføres uden positiv Hjemmel. Det udelukkes af mange Grunde. Reglen er for vilkaarlig til at gennemføres i Retspraksis, og det vilde overhovedet være umuligt at indføre den uden positiv Hjemmel, med mindre man gjorde en tilsvarende Begrænsning i selve Erstatningspligten — uden positiv Hjemmel kan man kun komme bort fra Regresaftalen, hvis Skadevolderen fritages for Ansvar ogsaa overfor den skadelidte, hvor Skaden er dækket ved Forsikring, eller hvis hans Ansvar lempes, saa at han ialtfald kun hæfter subsidiært i Forhold til Forsikreren; men saadanne Regler kan man ikke opstille uden positiv Hjemmel. Efter gældende Ret kan Aftalen om Regres derfor ikke tilsidesættes.

Ad 2. Naar dette staar fast, er det ikke svært at se, at Forsikreren ogsaa som Hovedregel bør have Regres, hvor intet er aftalt om dette Punkt.

Det følger af, at denne Ordning gennemsnitlig stemmer med Parternes Interesse.

Hvor Kontrakten er tavs, maa den udfyldes af Retsordenen, idet man maa udforme deklatoriske Regler (*naturalia negotii*). Og Hovedhensynet ved Udformningen af saadanne Regler er netop Parternes gennemsnitlige Interesse.

Hvis vi ser paa den, kommer vi imidlertid til Regresreglen. Jeg skal ikke gaa i Detailler her og udrede nærmere, hvorledes Interesserne ligger. Men een Ting er klar her, hvor det drejer sig om Skadeforsikring. Den forsikrede maa ikke faa Erstatning to Gange. Hvis man derfor nægter Forsikreren Regres, bliver Følgen, at Skadevolderen maa blive fri for Erstatningspligt, naar Forsikreren betaler. Dette kan jo være rart for Skadevolderen, men det maa aabenbart gaa ud over de andre, d. v. s.

Forsikrer og Forsikringstager, og derfor er det klart, at det normalt stemmer med deres Interesse, at Forsikreren faar Regres. De har ingen Interesse i at faa Skadevolderen frigjort, da det sker paa deres Bekostning.

Jeg skal ikke her gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet, hvem af Parterne der har Interesse i Regresreglen, Forsikrer eller Forsikringstager. Saa meget er vist, at ialtfald een af dem har Interesse i Regresreglen, og den anden Part kan normalt intet have imod den. Derfor maa Hovedreglen være, at Skadeforsikreren faar Regres selv i Mangel af Aftale.

Dermed er dog ikke givet, at Forsikreren altid skal have Regres. I Virkeligheden kan der være Grund til at gøre visse Undtagelser.

De Undtagelser, der her er Tale om, er deklatoriske, det er Undtagelser fra den deklatoriske Regel om Regres, hvor intet er aftalt. — For lidt siden berørte jeg Spørgsmaalet, om man ved præceptiv Regel kunde udelukke Regres i visse Tilfælde, altsaa paa Trods af Aftale, og dette besvarede jeg benægtende. — Her spørges, om den deklatoriske Regel bør have Undtagelser.

Hensynet til Trediemand (Skadevolderen) kan næppe føre til at gøre Undtagelser af denne Art; de vilde ingen Nytte være til, thi overalt hvor de klart var i Strid med Parternes Interesse, vilde Følgen af saadanne Undtagelser kun blive, at man udtrykkelig vedtog Regres. Der kunde derfor højst være Tale om at tage Hensyn til Skadevolderen, hvor Parternes Interesse var ganske forsvindende; men de Tilfælde, hvorom dette kunde siges, adskiller sig ikke fra andre paa en saadan Maade, at man kunde udskille dem uden positiv Hjæmmel.

Derfor kan man sikkert heller ikke ved deklatorisk Regel nægte Regres overfor Skadevoldere, der kun har udvist ringe Uagtsomhed.

Der kan imidlertid blive Tale om Undtagelser fra Regresreglen af Hensyn til Forsikringstagerne selv. Normalt har de ingen Interesse i at nægte Forsikreren Regres, men hvor de har det, maa Regres nægtes; thi i denne Relation kan man sikkert se helt bort fra Forsikreren, overalt hvor Forsikringstagerne Interesse er klar.

Dette vil jeg gerne slaa fast. Grunden hertil er selvfølgelig ikke en ringere Interesse for de formentlig velhavende Selskaber, men simpelthen, at Forsikreren paa ingen Maade har nogen Interesse, der kan faa Betydning ved dette Spørgsmaals Afgørelse. Forsikreren kan arbejde med begge Systemer, og det er ham temmelig ligegyldigt, hvilken Ordning der gælder, naar han blot kender den forud og derfor kan indrette sin Præmieberegning derefter. Forsikreren er overhovedet kun en Tjener for Forsikringstagerne og har ingen selvstændig Interesse at gøre gældende.

Spørgsmaalet bliver da, hvornaar Forsikringstagernes gennemsnitlige Interesse kan føre til at nægte Regres.

Det kan den for det første i det ejendommelige Tilfælde, hvor Erstatningskravet retter sig mod Forsikringstageren selv, noget, som forekommer, hvor Trediemand har en selvstændig Ret til Forsikringsbeløbet. Som Eksempler herpaa kan nævnes Brandforsikring af fast Ejendom, forsaavidt Retten til Forsikringsbeløbet tilkommer Panthaverne, og den tvungne Ansvarsforsikring af Motorkøretøjer eller Luftfartøjer; men disse Tilfælde er ikke de eneste. Hvor mange Tilfælde, der findes, er iøvrigt omtvistet, som ialtfald de særlig sagkyndige vil vide fra Læren om Forsikring for fremmed Regning.

Her skal jeg ikke gaa nærmere ind paa disse Spørgsmaal, og navnlig heller ikke paa Spørgsmaalet om, hvor vidt man skal gaa med at udelukke Regres i disse Tilfælde — om Regres kun bør gives, hvor Forsikringstageren har handlet forsætligt eller ogsaa i Tilfælde af grov Uagtsomhed —. Hovedsagen for mig er at fastslaa, at vi her har et klart Eksempel paa, at Regressen maa begrænses af Hensyn til Forsikringstagernes gennemsnitlige Interesse.

Man kan imidlertid nævne andre Eksempler. Det næste er det Tilfælde, hvor Skadevolderen staar i et nært personligt Forhold til den forsikrede, f. Eks. er hans Ægtefælle, Barn e. l.

En deklaratorisk Regel af denne Art er givet i den tyske Lov om Forsikringskontrakter § 67.º.

De to andre moderne Love om Forsikringskontrakter har som allerede nævnt beslægtede Regler, der blot er præceptive.

Efter Forholdets Natur er det vistnok naturligt at give en præceptiv Regel; men dette er udelukket i gældende dansk Ret af Grunde, som tidligere er nævnt. Derfor bliver Spørgsmaalet, om man ligesom den tyske Lov kan opstille en deklaratorisk Regel. Det maa man vistnok kunne.

Det er ialtfald klart, at en saadan Regel ikke vilde være i Strid med Forsikringstagernes gennemsnitlige Interesse. Den kan tænkes at gøre Forsikringen lidt dyrere — dog næppe mærkeligt! — men selv om saa var, vilde Forsikringstagerne sikkert gennemsnitlig foretrække det, naar de derved kunde opnaa at befri de paagældende for Erstatningspligten (Regrespligten). At de uagtsomt gør Skade, vil normalt ikke ødelægge Forholdet, ialtfald ikke, naar den skadelidende selv har Tabet dækket ved Forsikring. Derfor stemmer det godt med Forsikringstagernes Interesse at opstille denne Undtagelse, der ogsaa anbefaler sig ud fra mere almindelige Synspunkter.

At Sagen forholder sig saaledes, ses ogsaa af, at Regler svarende til de fremmede Love er begyndt at finde Indpas i danske Selskabers Forsikringsvilkaar. Jeg har saaledes set lignende Vilkaar for Vandskadeforsikring og for Ansvarsforsikring (d. v. s. den almindelige i Modsætning til den lovbefalede).

Det eneste, der kan anføres imod at opstille Reglen for gældende dansk Ret, er, at det kan være vanskeligt at afgrænse den uden positiv Lov. Men denne Hindring bør ikke være afgørende. Praksis bør drage en Grænse; for at være paa den sikre Side kunde man nøjes med at nægte Regres overfor de til Huset hørende Familienmedlemmer. Det er vel en lovlig snæver Regel, men en saadan er bedre end slet ingen. Ved Forsæt skulde der dog have Regres.

Retspraksis har vistnok ikke taget Stilling til denne Undtagelsesregel.

Tilbage staar det interessanteste Spørgsmaal, nemlig om der ikke kan gøres vidtgaende Begrænsninger i Regresreglen særlig i Kontraktforhold.

Dette vilde efter min Mening være stemmende med Retfærdighedens Krav.

Jeg skal, for at faa Problemet klart frem, i Hovedsagen begrænse mig til to bestemte Forsikringsbrancher, **B r a n d f o r s i k r i n g** og **T r a n s p o r t f o r s i k r i n g**.

For den sidstes Vedkommende bør man sikkert fastholde Regresreglen, saaledes at der haves Regres mod Transportøren, overalt hvor han er ansvarlig.

Ved **B r a n d f o r s i k r i n g** tror jeg derimod, man i vidt Omfang burde udelukke Regres overfor Medkontraahenter, som ikke har begaaet grove Fejl.

Dette Spørgsmaal er ret aktuelt; i Løbet af de sidste Aar har der været en Række Sager af denne Art. Sagerne har navnlig drejet sig om to Grupper af Tilfælde: Brand, foraarsaget ved Bruugen af **D a m p t æ r s k e v æ r k e r** (Lokomobiler) og Brand, foraarsaget ved elektriske Anlæg eller Installationsarbejder. Som Eksempel vil jeg tillade mig at fremdrage en Sag, der nylig er paadømt ved Landsretten her.

Sagens Sammenhæng var følgende:

Den 24. Marts 1917 nedbrændte en Del af en Gaard i Jylland. Branden foraarsagedes af en Montør, der af et Firma i Fredericia var udsendt for at udvide den elektriske Installation paa Gaarden.

Gaarden var forsikret i Landbygningernes Brandforsikring, der udbetalte i Erstatning c. 13,000 Kr. Det viste sig imidlertid, at Gaardejeren paa Grund af Prisstigningen ikke derved fik fuld Erstatning for sit Tab. Han sagsøgte da Installationsfirmaet til at betale den Del af Skaden, der ikke var dækket ved Assurance, ialt c. 12,000 Kr. Dommen gav ham Medhold, idet det antoges, at Skaden ikke kunde anses for hændelig; Dommen (jfr. U.f.R. 1920 S. 198) gik altsaa ud fra, at der var udvist Uagtsomhed fra Montørens Side. —

Derefter anlagde Landbygningernes Brandforsikring Sag og gjorde Regres gældende mod Firmaet for de 13,000 Kr., de havde udbetalt, og ogsaa her blev Firmaet dømt, nemlig ved Østre Landsrets Dom af 22. Februar 1921.

Naar vi nu skal se lidt paa denne Dom, er det naturligt at

begynde med at spørge, om den stemmer med ens umiddelbare Retsfølelse. Dette Spørgsmaal maa jeg for mit Vedkommende besvare benægtende. Tværtimod støder den min Retsfølelse.

Hvis vi dernæst undersøger de reale Hensyn, kan der ogsaa gives en plausibel Forklaring herpaa. Efter hvad jeg sagde for lidt siden, kan man maaske allerede finde Forklaringen i den ubillige Haardhed, det er at gøre Regres gældende, hvor der ikke er udvist grov Uagtsomhed. Men rent bortset herfra, kan der vistnok gives en anden Begrundelse, nemlig ud fra selve Hovedsynspunktet: Forsikringstagerens egen Interesse.

Forsikringstagerne har ingen Interesse i Regresreglen i disse Tilfælde; thi det kan betragtes som givet, at det ikke vil influere paa Størrelsen af deres Ydelse, om man giver Regres eller ej. Brandforsikringen tegnes i første Række mod de til enhver Tid truende Farer fra Elementerne, fra den forsikrede og hans Husstands Handlinger og fra uvedkommende Trediemænd. Den dækker ogsaa Farer, der skyldes, at en Person i Henhold til Kontrakt udfører Arbejder ved den forsikrede Genstand, men disse rent sporadiske Farer spiller en forsvindende Rolle i Sammenligning med de andre mere permanente. Derfor er det klart, at det kun har forsvindende økonomisk Betydning, om man giver Regres mod saadanne Medkontrahenter. Det vil sikkert ikke i mindste Maade influere paa Præmiernes Størrelse, og selv i et gensidigt Selskab vil der næppe kunne mærkes nogen Forskel for Medlemmerne.

Forsikringstagerne har altsaa som saadanne ingen Interesse i Regresreglen i disse Tilfælde. Paa den anden Side kan de have økonomisk Interesse i, at der ikke gives Regres; thi hvis Medkontrahenten er regrespligtig, vil han sikkert ofte som fornuftig Mand beregne sig et højere Vederlag for sit Arbejde, — enten for at tage sig selv en Risikopræmie, eller fordi han skal have sin Ansvarsforsikring betalt —. Forsikringstagerne vil derfor vistnok gennemsnitlig staa sig ved den Ordning, at der ikke gives Regres mod Medkontrahenten, der foraarsager Brand, med mindre han begaar grove Fejl.

Endnu een Betragtning kan man anføre. Det er meget forskelligt, i hvilket Omfang Folk selv udfører forefaldende Arbejder

vedrørende deres Ting. Een Mand ejer selv Lokomobil eller er selv saa meget Haandværker, at han foretager mange Reparationsarbejder selv, andre bruger fremmed Hjælp til hvadsomhelst. Naar Manden selv gør Arbejdet, maa Forsikreren betale uden at faa Regres; derfor er det urimeligt at give ham Regres, hvor Arbejdet tilfældigt udføres af en Trediemand. En saadan Regel vilde i Virkeligheden begunstige den, der selv gør Arbejdet, paa andre Forsikringstagerses Bekostning. Denne sidste Betragtning passer ganske vist ikke paa alle Tilfælde, idet der er visse Arbejder, som saa at sige altid udføres ved fremmed Hjælp — f. Eks. netop Installationsarbejde, hvis Manden ikke selv er Installatør! —, men den rækker temmelig vidt, og den kan godt bruges som Argument for en almindelig Regel, fordi det ikke godt er muligt at drage en Grænse mellem det Arbejde, hvorpaa den passer, og andet Arbejde.

Jeg tror derfor, at de reale Hensyn taler for at nægte Regres i et Tilfælde som det omtalte. Et andet Spørgsmaal er, om Regres kan nægtes uden positiv Hjemmel — og det er vel nok tvivlsomt.

Lovgivningen maa anses for at være neutral. Sølovens § 239 og Konv. $\frac{2}{4}$, 1850 § 208 gør ganske vist ingen tilsvarende Undtagelse, men det kan ingen Betydning have, da de reale Hensyn er ganske forskellige. Ingen af de to Betragtninger, jeg anførte, passer ved Transportforsikring. Der er ikke Tale om sporadiske Farer fra Medkontrahenten, Forsikringen tegnes kun for den Tid. Tingen er betroet Medkontrahenten, og den skal netop i første Række dække mod Medkontrahentens Folks Handlinger (Skippers og Mandskabs Forsømmelse); derfor vilde Nægtelse af Regres her sikkert medføre en Præmieforhøjelse. Og den anden Betragtning passer heller ikke.

Retspraksis gaar nærmest imod Reglen, men nogen endelig Afgørelse er der næppe sket endnu. I de fleste Sager af denne Art er det slet ikke blevet bestridt, at Forsikreren havde Regres — Striden har drejet sig om Spørgsmaalet, hvorvidt de øvrige Erstatningsbetingelser var til Stede —. Saaledes var Forholdet navnlig i det eneste Tilfælde, hvor Spørgsmaal af denne Art synes at være forelagt Højesteret, nemlig den i U. f. R. 1920. 710 omtalte Sag angaaende Lokomobiler.

Det afgørende Spørgsmaal bliver derfor, om man overhovedet tør opstille en Regel som denne uden Støtte i positiv Lov. Og dette er vel nok tvivlsomt, navnlig fordi Reglen ikke kan gennemføres ved al Forsikring. Man maa undtage ikke blot Transportforsikring, som jeg har nævnt, men vistnok ogsaa alle de Forsikringsbrancher, hvor Forsikring ikke kan siges at være det normale; thi hvor den ikke er det, svigter den Betragtning, at Medkontrahenten regner med at være dækket ved Forsikring.

Af denne Grund, skal jeg indskyde, kan man ikke anvende Reglen ved Ulykkesforsikring — men omvendt følger det heraf, at Dommene om Ulykkesforsikring ikke kan paaberaabes imod Reglen.

Af de nævnte Grunde tør jeg ikke fælde nogen sikker Dom — jeg behøver det jo ikke, da jeg ikke er Dommer — men jeg vil være meget interesseret i Sagen, hvis den naar frem til Højesteret.

Dermed har jeg sagt, hvad jeg har at sige om Skadeforsikring. Hovedreglen maa være, at Forsikreren har Regres, og for gældende Ret kan man næppe opstille nogen præceptiv Undtagelsesregel — Vedtagelse om Regres maa altid respekteres —. Derimod kan der være Tale om deklaratoriske Undtagelsesregler. Dette følger af, at den deklaratoriske Regel først og fremmest maa tage Hensyn til Forsikringstagerens gennemsnitlige Interesse, og det stemmer med den at nægte Regres i et vist Omfang, dels overfor Forsikringstageren, dels overfor visse ham nærstaaende Personer, dels endelig overfor hans Medkontrahenter i visse Tilfælde. Paa den anden Side kan man næppe ved deklaratorisk Regel gøre videregaaende Undtagelse af Hensyn til Skadevolderen, og kan ialtfald ikke nægte Regres, hvor dette vilde komme i Strid med en klar Interesse hos Forsikreren eller Forsikringstagerne.

Jeg skal endnu indskyde, at jeg ikke anser nogen af de andre teoretiske Begrundelser af Regresreglen for holdbare; det er derfor, jeg har valgt Begrundelsen af Regresreglen som et *naturale negotii*. Jeg skal imidlertid ikke opholde mig ved dette teoretiske Spørgsmaal.

Jeg vender mig saa til *Summaforsikring*. Ved Summaforsikring forstaar jeg Forsikring, hvor Forsikrerens Pligt ikke

gaar ud paa at dække et økonomisk Tab og altsaa ikke er begrænset til Skadens Beløb. Summa-Forsikreren har Pligt til at erlægge den aftalte Ydelse, selv om det er givet, at Tabet er langt mindre eller at der slet intet Tab er lidt. Hovedeksemplerne paa Summaforsikring er almindelig Livsforsikring og almindelig privat Ulykkesforsikring.

Spørger vi nu, om Summaforsikreren bør have Regres, opdager vi snart, at det er mere tvivlsomt, hvad der bør være Hovedreglen. Et praktisk Sandsynlighedsbevis herfor faar man allerede ved at se paa fremmed Ret. Medens Reglerne om Skadeforsikring i Hovedsagen var ens overalt, er Reglerne om Summaforsikring vidt forskellige. Flertallet af Landene, og vel ogsaa de Lande, hvis Love har størst Vægt, nægter Regres — saaledes de 3 moderne Forsikringslove og Retspraksis i England —, men en Række Lande giver Regres, navnlig Belgien, Holland, Portugal og maaske Norge.

Forklaringen paa, at der kan være Tale om at nægte Regres, ligger i een væsentlig Forskel fra Skadeforsikring. Ved Skadeforsikring saa vi, at den skadelidende ikke maatte faa Erstatning mere end een Gang; han kunde ikke kræve (og beholde) Erstatningen baade fra Skadevolderen og fra Forsikreren; hvis man nægtede Regres, blev Følgen derfor, at Skadevolderen blev frigjort.

Ved Summaforsikring gælder dette ikke. Hvis man nægter Regres, bliver Følgen, at den skadelidende paa een Gang kan gøre begge Krav gældende; han kan kræve saavel Erstatning af Skadevolderen som Forsikringsbeløbet, og han kan beholde begge Beløb.

Denne Sætnings Rigtighed anser jeg for indlysende. Den er ogsaa almindelig europæisk Ret. Herhjemme har den sporadisk fundet Anerkendelse i Lovgivningen, saaledes forudsætningsvis i Ulykkesforsikringslovens § 4, 2° og positivt i Jernbanelov 11. Marts 1921 § 4, 5°, og den er anerkendt i Retspraksis.

Men denne Sætning betyder en meget væsentlig Ændring af de reale Hensyn.

Den rokker ganske vist ikke ved Sætningen, at Aftale om Regres er gyldig — denne Sætning kan endog siges at være styrket derved —. Men den borttager hele Grundlaget for den Argumentation, der førte til at give Regres, hvor intet var aftalt.

Ved Skadeforsikring saa vi, at Forsikringstageren ikke kunde have nogen Interesse i at udelukke Regres — bortset fra de Undtagelsestilfælde, hvor han havde særlig Grund til at interessere sig for Skadevolderen —. Nægtelsen af Regres vilde jo kun gavne Skadevolderen.

Ved Summaforsikring bliver Nægtelsen aldrig til Skadevolderens Gavn, derimod medfører den den Fordel for Forsikringstageren, at han faar Krav paa Erstatningen fra Skadevolderen ved Siden af Forsikringsbeløbet.

Ved Summaforsikring er det derfor ret nærliggende at antage, at Forsikringstagerne har større Interesse i, at Regres nægtes. Sikkert er dette dog ikke, som jeg skal paavise. Problemet er imidlertid rent principielt ganske ligetil. Det afgørende maa være Forsikringstagernes gennemsnitlige Interesse. Staar de sig bedst ved Regresreglen, eller er de bedst tjent med at beholde begge Krav?

Hvis dette Spørgsmaal skulde besvares under eet for al Summaforsikring, vilde det sikkert være rigtigst at sige, at Forsikringstagerne er bedst tjent med at beholde begge Krav, altsaa med, at der ingen Regres gives. Ved nærmere Eftersyn viser det sig imidlertid, at de reale Grunde ingenlunde er ens i alle Tilfælde, og dette er af særlig Betydning for g æ l d e n d e R e t.

Naar man ikke er opmærksom herpaa, maa man faa den Opfattelse, at Spørgsmaalet er afgjort i Praxis. Vi har en Række klare Domme, der giver Summaforsikreren Regres, først og fremmest HRD. 10. Marts 1916 (U.f.R. 1916, 561); men jeg skal søge at paavise, at disse Domme netop har angaaet de Tilfælde, hvor der var forholdsvis størst Grund til Regres, og derfor ikke kan udelukke Domstolene fra at antage det modsatte Resultat i andre Tilfælde.

For det første maa da fremhæves, at der er visse Tilfælde af Syge- og Ulykkesforsikring, der maa henregnes til Skadeforsikring eller staar paa Overgangen dertil.

Der foreligger i Virkeligheden Skadeforsikring, hvis Forsikreren Pligt ligefrem gaar ud paa at dække et vist økonomisk Tab, f. Eks. at afholde visse Helbredelsesudgifter, saasom Lægehonorar, Udgift til Medicin, Bandager, Sygepleje, Ekstrahjælp o. l.

I saadanne Tilfælde maa man derfor anvende Reglerne om Skadeforsikring.

Men selv udenfor disse Forhold nærmer Syge- og Ulykkesforsikringen sig ofte stærkt til Skadeforsikring, idet man ad forskellige Veje søger ialtfald i det væsentlige at hindre, at den fører til Berigelse.

Dette sker vistnok altid ved de sociale Forsikringslove og ikke sjældent ved de private Dagpengeforsikringer for Sygdom og Ulykkestilfælde. — Ud fra dette Motiv er det ganske naturligt, at Ulykkesforsikringsloven træffer den Bestemmelse, at den forsikrede ikke skal kunne gøre begge Krav gældende samtidig, se Lov Nr. 205, 6. Juli 1916 § 4. Men selv om Loven eller Forsikringskontrakten ikke bestemmer dette udtrykkeligt, vil det ofte fremgaa af Forsikringens Formaal eller Forsikringsbetingelserne iøvrigt, at Meningen er ialtfald gennemsnitlig at hindre en Berigtigelse. I alle saadanne Tilfælde maa en Kumulation af de to Krav derfor være udelukket. Men heraf følger, at der er i alt væsentligt samme Grund til at anerkende Indtrædelsesretten som ved Skadeforsikring i disse Undtagelsestilfælde. Her bør man derfor anvende samme Regler som ved Skadeforsikring, altsaa som Hovedregel give Forsikreren Regres. Dette er ogsaa antaget i dansk Retspraksis¹⁾.

Tilbage staar de rene Summaforsikringer. Indenfor dem maa der sondres.

Retspraksis har afgjort Sagen for eet Tilfældes Vedkommende, nemlig Ulykkesforsikring, der gaar ud paa Ydelse af Dagpenge eller Invaliditetserstatning. Jeg vil for Kortheds Skyld kalde det Ulykkesforsikring mod Invaliditet (i Modsætning til Ulykkesforsikring mod Dødsfald). Her er der ogsaa forholdsvis stærke Grunde til at give Regres.

Paa den ene Side vil Ulykkestilfælde hyppigt afføde Erstatningskrav, og Regreskravene har ikke ringe økonomisk Betyd-

¹⁾ Se U. f. R. 1914, 42 (HR) og 1916. 998. Begge Domme angik Forsikringer i Henhold til Loven af 7. Januar 1898. hvis § 12 jfr. ogsaa § 7, klart viser, at den forsikrede ikke skulde have Adgang til at faa Erstatning flere Gange. Præmisserne fremhæver dog ikke dette Moment.

ning; det er derfor sandsynligt, at Regresreglen ialtfald i det lange Løb vil medføre lavere Præmier.

Paa den anden Side vil den forsikrede ofte føle det som et meget ringe Offer at afstaa Erstatningskravet mod Trediemand. Da Ulykkesforsikring er forholdsvis billig, vil der ofte blive tegnet en Forsikring, der er stor nok til at dække den paagældendes hele Behov; men hvor det er sket, vil de fleste vistnok foretrække selv en ringe Præmienedsættelse fremfor den usikre Mulighed for at faa en yderligere Erstatning fra Trediemand.

Alligevel kan denne Betragtning næppe bære en Retsregel. Rent bortset fra, at det ikke er sikkert, at Præmierne sættes saa meget lavere, som de burde under Hensyn til Regressen, er det jo langt fra alle, der tegner saa stor en Ulykkesforsikring. Forsikrings-tagernes gennemsnitlige Interesse kræver derfor ikke — eller ikke klart nok — Regresreglen gennemført.

Der kan imidlertid anføres endnu een Betragtning for Regresreglen, nemlig den, at der ikke er nogen skarp Grænse mellem de rene Summaforsikringer og dem, der for vort Spørgsmaals Vedkommende maa sidestilles med Skadesforsikringer, og at det derfor er upraktisk at have forskellige Regler for de to Grupper af Tilfælde. Dette gælder navnlig for nugældende Ret, hvor vi ingen Lovregler har. Grænsen vilde være vanskelig at drage, og de forsikrede vilde ofte være i Tvivl om deres Retsstilling. Ud fra denne Betragtning kan det maaske forsvares at give Regres i alle Tilfælde af Ulykkestilfælde mod Invaliditet.

Derimod tror jeg, det vilde være urigtigt at lade Regresreglen gælde ved Forsikring mod Dødsfald.

Dette er efter min Mening ganske klart ved egentlig Livsforsikring (i Modsætning til Ulykkesforsikring). Her er det givet, at Regreskravene kun vilde have meget ringe økonomisk Betydning; — de fleste Dødsfald er der jo heldigvis ingen Trediemand, der er ansvarlig for! — og dels af denne Grund, dels under Hensyn til Præmieteknikken kan det betragtes som sikkert, at Regresreglen ikke vilde indvirke paa Præmiernes Størrelse. Men naar Sagen staar saaledes, kan de forsikrede ikke staa sig ved at aftræde deres Erstatningskrav til Forsikreren; de er bedre

tjent med at beholde dem som Tilgift til Forsikringen. Ved Livsforsikring bør Regres derfor ikke indrømmes uden Aftale.

Dansk Retspraksis kan ikke siges at have taget Stilling til Spørgsmaalet.

Ved Forsikring mod Død ved Ulykkestilfælde vil Regreskravene have noget større Betydning. Men imod at hjemle Regres taler mere end ved Forsikring mod Invaliditet.

For det første faar det Betydning, at Kravet paa Erstatning for Tab af Forsørger er begrænset saaledes, at det er afhængigt af, om der efterlades visse nærstaaende Personer. Heraf følger, at Forsikrerens Risiko, hvis Regreskravet anerkendes, er mindre for Personer, der efterlader saadanne Personer. Det vilde imidlertid være upraktisk at lade Præmierne variere efter Chancen for, at den forsikrede efterlod Ægtefælle eller Børn; men hvis dette ikke sker, kan den forsikrede, der venter at efterlade saadanne Personer, ikke staa sig ved at overlade Forsikrerens Erstatningskravet. Hensyn til saadanne forsikrede taler altsaa for at nægte Indtrædelsesretten ved disse Krav.

Dernæst maa det mærkes, at den, der har Kravet paa Erstatning for Tab af Forsørger, ikke altid er samme Person som den, hvem Forsikringsbeløbet tilkommer, og at Regres ikke kan gives, hvor de to Personer ikke er identiske. Det er altsaa givet, at der er visse Tilfælde, hvor Erstatningskravet ikke kan overføres til Forsikrerens. Men dette vil atter sige, at der burde beregnes højere Præmie i disse Tilfælde. Sker dette ikke, vil nogle forsikrede blive begunstigede paa andres Bekostning, hvis Regresreglen gennemføres; men naar Sagen staar saaledes, taler Hensynet til de sidste for at udelukke Regres, idet herved al Forfordeling undgaas.

Det viser sig altsaa, at Tarifieringen vanskelig kan gøre Ret og Skel mellem de forsikrede, naar der hjemles Regres. Derfor maa Resultatet sikkert blive, at der heller ikke indrømmes Regres ved Forsikring mod Død ved Ulykkestilfælde. I dansk Retspraksis er Spørgsmaalet formentlig ikke endelig afgjort. Der findes vistnok kun tre herhenhørende Afgørelser. Den ene er en Skiftedecision¹⁾, der er saa uklar, at der sikkert intet kan bygges

¹⁾ Juridisk Tidsskrift 1916, 225.

paa den; de to andre nægter Forsikreren Krav mod Skadevolde-
ren uden at afgøre Regresspørgsmaalet, idet de angaar Tilfælde,
hvor der overhovedet ikke var noget Krav at indtræde i. De
ovenfor nævnte Domme kan heller ikke tvinge til at give Regres
i de Tilfælde, vi nu behandler. Selv om den foran om-
talte Praksis angaaende Forsikring mod Invaliditet fastholdes,
kan Domstolene formentlig med god Grund nægte Regres ved
Forsikring mod Dødsfald.

Hvad endelig Sygeforsikring angaar, maa Spørgsmaalet
siges at være tvivlsomt. Tilfældet kan nærmest sidestilles med
Forsikring mod Invaliditet ved Ulykkestilfælde; men Grundene
til at give Regres er vel nok svagere ved Sygeforsikring. Den for-
sikredes Interesse i Regresreglen er sikkert mindre, men til Gen-
gæld faar det ovenfor nævnte retstekniske Moment vistnok noget
større Betydning ved Sygeforsikring.

Dansk Retspraksis har vistnok ikke taget Stilling til Spørgs-
maalet, idet Højesteretsdommen i U.f.R. 1904 B, 109, der gav Re-
gres for Helbredelsesudgifter, der var afholdt af en Sygekasse,
formentlig var et Tilfælde af den ovenfor nævnte Art, hvor der i
Virkeligheden forelaa Skadeforsikring.

Jeg haaber hermed at have paavist, at der er en saadan For-
skel mellem Dødsfaldsforsikring og Ulykkesforsikring mod Inva-
lidityet, at det fuldt vel kan forsvares at nægte Regres i det første
Tilfælde, selv om man giver det i det sidste. Sætningen om, at
det ikke uden Aftale tør give Regres ved Dødsfald, er maaske
det klareste og sikreste af de Resultater, hvortil min Undersøgelse
af gældende Ret har ført; thi den møder ingen retskildemæssige
Betænkeligheder.

Dermed skal jeg slutte. Til Trods for den store Forskel, der
er paa Skadeforsikring og Summaforsikring vil De se, at der er
en Ting fælles, nemlig, at den deklaratoriske Regel i første Række
maa formes efter, hvad der gennemsnitlig tjener Forsikringstager-
nes Interesse bedst.